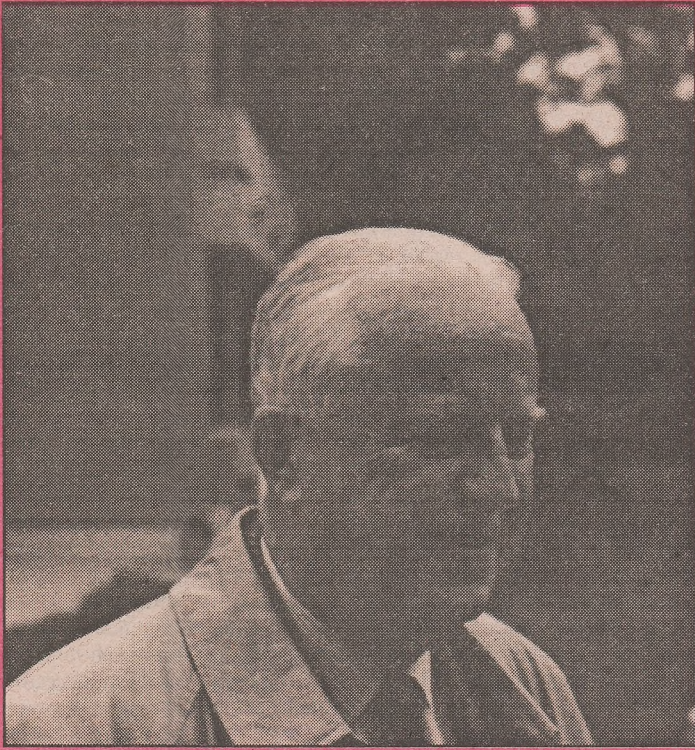

SALA
DE
LECTURĂ

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 14 (223), serie nouă. Miercuri 12 aprilie 1995. Preț: 500 lei

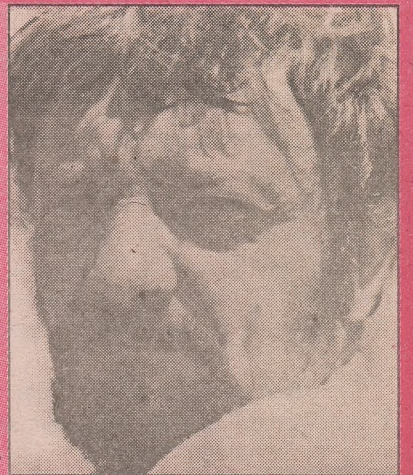
Cu
Pierre Aubenque
despre
**ELOGIUL
DIALOGULUI**

GEOGRAFIE LITERARĂ

literatură și esoterism

GUSTAV MEYRINK
**ÎNGERUL LA
FEREAȘTRA
OCCIDENTULUI**

**Paul
Eugen
Banciu**

MATHILDA

Porcul și repertoriul

■ Într-un Festival de satiră și umor, **Mărul de aur** (Bistrița), actorul și mai ales directorul clujean Dorel Vișan și-a exprimat deschis opiniile și și-a dezvăluit (cu obstinație!) cunoștințele poetice, cantonându-se doar în zona Bârca, acolo unde staroste e apologetul cârmaciului plumbuit, nimeni altul decât Adrian Păunescu. Din opera acestui exemplar multilateral dezvoltat, semn prosper al „iepcii de aur“, neomonoclaruristul clujean a citat și-a recitat de credeam toți toți spectatorii că pătrunserăm într-o altă încăpere a „Cântării României“. Bietul Vișan, vorba unui alt actor, atât o fi reușit și el să rețină din toată literatura română! Dacă-i așa, nu putem decât să-l compătîmim.

■ Și fiindcă Adrian Păunescu a devenit steaua călăuzitoare a lui Dorel Vișan, să-i oferim actorului câteva catrene, extrase din „Antologia epigramei politice“ a lui Gheorghe Zarafu, pentru a-și îmbogăți repertoriul, oricum restrâns. Când iese la rampă și se joacă printre microfoane, trebuie să facă față rar nu fețe-fete.

■ Mai ieri, Ghiocel Constantinescu îl omagia pe Adrian Păunescu cam așa: „Puștii, care mai de care/ Pe mamaia o-ntrebau/ Noi ne ducem la culcare/ Sau mai stăm și la Bau-Bau“. Se înțelege că poetul subțire ca dealul Mitropoliei ocupa destule emisiuni televizate.

■ Un al epigramist, Ion Geană, îl declara pe Adrian Păunescu, simplu și concis – multilateral – descriindu-l: „În for – la gesturi și cuvinte –/ Vădești har fără egal:/ Filon de geamănă sorginte/

Dintre păun și papagal“. Nici un cuvânt despre guguștiuc!

■ Giuseppe Navarra făcea o paralelă între cei care se întreceau pentru a-l slăvi pe Marele Cărmaci. Păunescu, cap de afiș (mai târziu, după declarațiile sale, de porc) era în întrecere cu un altul, prea-lăt în nume: „Conduce Scânteiuța ca un tată/ Poetul ce se cheamă Fruntețelă./ În schimb, la Flacăra e împărat/ Un alt poet pe nume Cappătrat“.

■ Migrările bărcanului prin țară, dar și prin cimitire, spre exemplu, la cavoul lui M.R. Parascivescu, nu l-au lăsat indiferent pe Toader Poiană. Iată ce a surprins în apropierea morților: „Deși scria pe piatra funerară/ Nu se știa precis omagiatul/ Pe Păunescu l-au văzut pe-afară/ Mai toți credeau că el e răposatul“. Se amăgea fiecare cum putea!

■ După o emisiune a lui Tatulici în care a guștat chiar cel care avea să se autodefinească fără jenă, Posmyrn Oltețu s-a grăbit și el să-și elogieze personajul: „El susține că e porc/ (Bine-ar fi dac-ar fi York)/ Ripostă un porc discret:/ – Bardule, și eu-s poet.“ Cu asemenea performanțe nici nu-i greu!

■ Așadar, ne-am ostenit pentru a-i atrage atenția lui Dorel Vișan că-și poate îmbogăți repertoriul cu pagini alese, inspirate din viața și opera lui Adrian Păunescu. Că vorba aceea – spune-mi cu cine te aduni ca să-ți spun cine ești! Sau, și mai exact, ban la ban trage și... Dar să lăsăm cititorilor plăcerea de a completa grila pentru slăvirea celor care au fost, celor care se mai cred încă!

Biografia de scriitor american

de NICOLAE PRELIPCEANU

Am auzit de multe ori apreciindu-se câte o biografie de pe la noi ca una „de scriitor american“. Era vorba de vreun scriitor român care, în viața lui, fusese miner, spălător de vase, învățător, macaragiu, țaran, funcționar și, poate, altele. Uneori acel individ cu biografie de scriitor american nici nu era un scriitor prea grozav sau nici nu era scriitor deloc.

În America, o țară ferită de războaie, țară care n-a mai fost teatru de război, vreau să spun, de vreo-două sute de ani, evenimentele exterioare, generale, sunt de altă natură decât cele de-aici. Și poate de-aceia oamenii, unii dintre ei, trec prin tot felul de meserii, profesii, angajamente.

La noi e altfel decât în America, adică SUA. La noi suntem cu toții cărați dintr-un război în altul, dintr-o lume stabilă într-una cutremurată, de câteva ori pe secol. Sau de câteva ori pe viață. Aici, mulți rămân ce-au fost: croitori, preoți, doctori, avocați, mineri. Dar și mulți croitori sau frizeri sau simpli analfabeți au devenit oameni politici, primari, prefeți, după 1944. Dar și câți dintre activiștii de partid ori ofițerii de Securitate n-au devenit oameni de afaceri prosperi după 1989! La noi, un fel de profesor de economie și-a scris jumătate din operă demonstrând ce bună e economia socialistă, controlată de stat, adică de partidul comunist, și altă jumătate a demonstrat exact contrariul. Ai zice că e vorba de o mare mobilitate a spiritului dacă n-ai ști că în toate astea spiritul nu joacă nici un rol. Există aici, în România, și probabil în tot estul, oameni care au fost întâi niște simpli borfași, pe urmă au devenit miniștri comuniști ori secretari ai căcă al păcără, pe urmă au „decăzut“ directori ai vreunei uzine, iar azi conduc „patronatul“ sau vreo „uniune a industriașilor“. Și cum unii americani trecuți prin atâtea meserii nu-și schimbă interiorul, esența, izbucnind în cele din urmă cum erau de la început, ca scriitorii, mă tem că și „onorabili“ patroni de azi, foști ce-am spus, rămân, prin orice faze ar fi trecut, tot ce-au fost: niște simpli borfași.

Aici (în România), istoria e în veșnică mișcare peste un popor stătător (fără slavă) și trece pe deasupra lui lăsându-l așa cum a fost. Cum a fost și cum este el în fond. Asta e, însă, altă poveste.

Concluzia: în România toți avem biografii de scriitori americani, că scriem, că nici prin cap nu ne trece s-o facem, că suntem niște aventurieri, că suntem niște funcționari cu tabieturi bine stabilite. Are ea grijă istoria să ne treacă prin toate.

Editori:
■ Uniunea Scriitorilor din România
■ Fundația Luceafărul
Cu sprijinul Fundației Soros
pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (director), Marius Tupan (redactor șef), Ioan Es. Pop (secretar general de redacție), Alexandru Spânu (redactor), Olivia Marcu (secretariat), Maria Burcă (curier), Florin Țone (fotoreporter)

Redacția și administrația:
Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 659.67.60.

Cont: Agenția Credit Bank, sector 2,
nr. 40.10.11.50.16 (lei) și
40.20.11.50.12.16 (valută)

Tehnoredactare computerizată:
INFO G.I.P.

Manuela Drăghici, Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

de PETRE STOICA

● PETRE MIHAI BĂCANU: „Capul de afiș al evenimentelor interne îl constituie, categoric, catastrofa aviatică de la Balotești“; „Românii se văd acum îngenuncheați de calamități și dureri. Tragediile, calamitățile, nenorocirile zac mai totdeauna lângă tragedii, calamități, nenorociri, ca adevărate culmi ale neputinței“. (România liberă) ● „Explozia AIRBUS-ului este prețul plătit pentru arestarea la aeroportul Otopeni a teroristei japoneze Yokiko Ekita?“ (Evenimentul zilei) ● „Ipoteză zguduitoare: AIRBUS-ul, victima unui atentat terorist“. (România liberă) ● BIROUL DE PRESĂ AL PARTIDULUI DEMOCRAT: „Decizia de a achiziționa un tip de avion sau altul nu poate avea nici o legătură cu eventualele accidente ulterioare. Este ca și cum, dl C.V. Tudor, după accidentul produs cu limuzina Mercedes ultimul tip, ar reclama firma constructoare. 5. Respingem cu indignare încercările politicianiste, care dovedesc nu numai lipsa de principii a lui C.V. Tudor, ci și o atitudine lipsită de umanism...“ (Comunicat) ● „În numele bunului simț și al respectului față de cei morți, «Evenimentul zilei» protestează împotriva transformării acestei tragedii în prilej de răfuială politică (avem în vedere, printre altele, declarațiile lui C.V. Tudor)“... (Evenimentul zilei) ● GABRIEL GEAMĂNU: „Navele de pasageri de pe Dunăre sunt adevărate sicrie plutitoare“. (Cotidianul) ● DUMITRU IUGA: „Nu am de gând să fac vreun compromis cu impostura și obrăznicia“. (Declarație) ● M.G.: „DI Coposu reprezintă în politică ceea ce este Iuga pentru societatea civilă“. (România liberă) Sunt de

aceeași părere. ● SORIN ROȘCA STĂNESCU: „Proгноza noastră s-a dovedit riguros exactă: PDSR, PUNR, PRM și PSM l-au condamnat la moarte pe Dumitru Iuga“. ; „Etajul de execuție al societății românești tinde să fie populat cu Șoloc. Dacă Iuga se ridică la statura unui simbol, al speranței într-o Televiziune publică independentă, Șoloc reprezintă decăderea în derizoriul cozii de topor“. (Ziua) ● ROXANA IORDACHE: „Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea, alături de Iuga! – Iliescu s-a enervat grozav la Vatican –“. (România liberă) ● ION CRISTOIU: „Marea învolburare de după decembrie 1989 a scos la suprafață, din mărul uman, mulți monștri. Printre aceștia se numără și Radu Baltazar. Că distinsul senator și-a putut permite abjecția de a-și bate joc de un om aflat în greva foamei nu ne miră“. (Ev. zilei) ● OCTAVIAN PALER: „...«sindromul Câmpeanu» acționează ca napalmul în unele zone ale Opoziției. Pe urmele lui Radu Câmpeanu, cum aud de Convenție, d-nii Horia Rusu, Dinu Patriciu, Dinu Zamfirescu și Sergiu Cunescu au poftă de răfuială. Civilizația argumentului dispare, lăsând locul grosolaniei, calamburului ieftin și glumei joase“. (România liberă) ● BOGDAN CATRINA: „În toate visele, Lenin apare spunând invariabil: «Sunt mai mult decât am fost vrodată: sunt arma diavolului»“. (Revista fenomenelor paranormale) ● „Bucureșteni, vi se pregătește ceva! RATB și REM sărbătoresc 1 Mai dublând prețurile“. (Zig Zag) ● NARCIS GRĂDINARU: „Ca și Hitler, dl Gherman s-a născut cu un singur testicul“. (VIP)

Expresia instinctului cultural

de LAURENȚIU ULICI

Cine trece prin librăriile noastre, fie și ca spectator, poate observa două lucruri inedite: creșterea numărului de cărți frumoase – mă gândesc la aspectul grafic – și o anume preferință a cumpărătorilor pentru cărțile scumpe. Ambele realități sugerează normalizarea raportului dintre cerere și ofertă în condițiile economiei de piață. Ceea ce este, fără îndoială, de natură să diminueze nervozitatea autorilor, editorilor și virtualilor cititori în legătură cu viitorul fiecăruia dintre părți și a relației lor. Un semn bun, așadar, care ne spune că, măcar în privința pieței literare, editoriale în general, intrăm și noi în rândul lumii occidentale, devenim cumva competitivi și apți pentru un dialog la distanță de consistență și durabilitate a căruia depinde în măsură decisivă situarea noastră în contextul cultural european. Pe de altă parte știm cu toții că bugetul cultural al fiecărui cetățean român e în continuă scădere, suma afectată pentru – cum se zice – hrana spirituală fiind folosită de către tot mai numeroși concetățeni pentru asigurarea hranei biologice. Iată dar două evidențe contradictorii și

nu mai puțin contrariante: crește numărul celor care cumpără cărțile cele mai scumpe și crește, totodată, numărul celor care nu-și mai pot permite să cumpere cărți. Am putea apela pentru explicarea acestei contradicții la un vechi adagiul care sună cam așa: „Sunt prea sărac ca să-mi cumpăr lucruri ieftine“, un paradox deci, care ar trebui și el, la rândul-i, explicat. Nu spun că o atare explicație n-ar fi valabilă. Chiar este, atât în lumea largă cât și la noi. Numai că, în ce ne privește, găsim, de-a lungul istoriei noastre culturale, câteva motive pentru o altă cale de limpezire a susnumitei contradicții. E vorba de ceea ce antropologii înțeleg prin instinct cultural la nivelul comunităților etno-culturale. Reperabil, mai ușor în cazul popoarelor aflate încă în faza etnografică, instinctul cultural poate fi recunoscut și la popoarele care au depășit această fază, inclusiv la cele din vârful piramidei civilizației contemporane. Realitatea contradictorie citată mai înainte reprezintă, cred eu, expresia acestui instinct comunitar al culturii cu

care românii se pot într-adevăr mândri, fără să cădem însă în prostia de a face din el o exclusivitate, o prioritate sau mai știu eu ce protocronie a noastră. Îl au și multe alte popoare, dar important este că îl avem și noi. Din păcate foarte puțini din cei care au guvernat alaltăieri, ieri sau astăzi această țară, au înțeles și înțeleg ce vrea să zică existența instinctului cultural la nivel de nație. A înțelege corect acest atribut înseamnă, din poziție de guvernant, să acorzi mai mult decât un simplu interes contabil activității culturale, să vezi în ea o cale majoră și sigură de propășire a neamului, și, prin urmare, să investești în cultură. Nu sporadic, nu ca pentru a cincea roată a căruței ci sistematic, ca pentru o zonă vitală a ființei sociale. Pentru că marele avantaj la scară istorică pe care îl oferă existența instinctului cultural este că amână – iar unii pretind că o evită – trecerea în praf și pulbere de care individul nu poate scăpa dar comunitățile etno-culturale pot. Bine ar fi să înțeleagă și politicienii noștri de astăzi de ce românul, deși are tot mai puțini bani, cumpără cărțile scumpe.

corespondență din New-York

Simpozion româno-american la Centrul Cultural Român din New York cu tema:

«Traducerile literare: un mijloc de apropiere între națiuni»

In cadrul unor manifestări ce dovedesc tot mai mult preocuparea din ultima vreme a Centrului Cultural Român din New York de a spori calitatea activităților sale, semnalăm excelentul simpozion dedicat apropierii culturale dintre națiuni prin intermediul traducerilor. În zilele de 17-18 martie a.c., personalități din lumea academică și literară din România și Statele Unite au prezentat lucrări, au schimbat impresii și opinii în domeniul extrem de complex al traducerilor literare. Din partea americană au participat profesorii **Charles Carlton** de la *University of Rochester*, **Adam Sorkin** de la *Penn State University* și **Ernest Latham**, fost atașat cultural

de GABRIEL PLEȘEA

american la București. Aportul lor la promovarea culturii românești prin traduceri proprii sau în colaborare cu traducătorii români este inestimabil. Partea română a fost admirabil reprezentată de profesorii **Andrei Bantaș**, **Ștefan Stoenescu**, **Mihai Miroiu** și **Virgil Stanciu** a căror activitate în domeniul lexicografiei, traducerilor și a pregătirii mai multor generații de studenți la limba engleză a fost din nou relevantă. Profesoarele **Ana-Maria Tupan** și **Ioana Gogeanu**, bursiere Fullbright, precum și criticul literar și traducătoarea **Catrinel Pleșu** au prezentat lucrări de teorie a traducerilor literare.

Poeta **Nina Cassian**, care își traduce propriile poezii în engleză, a vorbit despre efortul și capcanele unei astfel de îndeletniciri. **Liliana Ursu**, poetă, a făcut o expunere pasionantă privind traducerea poeziei și mediatizarea ei. O foarte interesantă contribuție și-a adus **Rodica Scafeș**, editoare coordonatoare la editura RAO, care a dezvăluit aspecte inedite ale activității de traducere în România postdecembristă. Participarea la simpozion a fost întregită de autori și traducători români stabiliți pe continentul nord-american unde și-au continuat și s-au afirmat în activitatea din acest domeniu. Dintre ei menționăm pe **Marguerite Dorian**, din Providence, profesoara **Domnița Dumitrescu**, din Los

Angeles, **Adrian Săhlean**, din Boston, **Mihai Zaharia**, din Montreal, și subsemnatul. Manifestarea a beneficiat de talentul organizatoric al **Michaelei Ionescu** și de sprijinul consulului general al României la New York, dl **Gheorghe Lupeș**. De asemenea, ambasadorul României la ONU, dl **Ion Gorița**, a oferit o recepție pentru participanții la simpozion, mulțumindu-le pentru aportul lor la promovarea schimburilor culturale româno-americane.

Ca o continuare firească a simpozionului, marți 21 martie, profesorul **Andrei Bantaș** a conferențiat despre poezia lui **Ion Barbu**. Manifestarea a avut loc cu ocazia centenarului poetului și participanții la acest eveniment au avut prilejul să-i asculte de actorul **Dan Dobre** recitând celebrele *Riga Crypto* și *Lapona Enigel*, *Timbrul*, *Oul dogmatic* și *Joc -secund*. Versiunea engleză a acestor poezii a fost prezentată de **Andrei Bantaș**, traducătorul lor (*Timbrul* a fost tradusă de **Dan Dușescu**), care, cu această ocazie, a comentat asupra părților mai dificile ale ermetismului barbian. La rândul ei, **Nina Cassian** a contribuit la reușita seara literară cu amintiri, unele anecdotice, legate de personalitatea și creația lui **Ion Barbu**.

Adrian Marino: ¡Olé! España

Tip de călător descriptiv și romantic totodată, domnul Adrian Marino se recomandă drept o structură echilibrată, care știe să împletească armonios „viziunea cu senzația, sentimentul și judecata” (am folosit termenii teoretizării lui Thibaudet). Atitudinea informativă – obligatorie – este subjugată discret de reflexivitate; trimiterea la demonstrație și argumentare marchează momentele de maxim interes ale memorialului, traduse în digresiuni estetice, sociologice, filozofice, toate acestea menite să extragă învățăminte, sentințe, să instruiască și să stabilească o sumă de comparații critice (aici se pot trasa unele analogii cu marii călători ai momentului iluminist). Peisajul insolit – natural, uman ori livresc – devine mai mult un pretext pentru autocăutare; surprinzător sau nu, domnul Adrian Marino adoptă atitudinea călătorului romantic, călătoria devenind o stare sufletească păstrată constant în granițele autenticității, iar suita rememorărilor asociative racordează perfect relatarea la introspecție. Observația exactă și comentariul lucid, meditația severă ținută la distanță de fascinația pitorescului (acceptat, dar, precum la Mérimée – mă refer la Scrisorile acestuia din Spania –, amendat deseori de ironie) asigură plasarea paginilor în sfera esului de cea mai aleasă ținută intelectuală. Eminentul teoretician literar Adrian Marino este conștient de faptul că, dacă și-ar fi elaborat prea „construit” relatarea, emoția ar fi fost fatalmente sterilizată. Dar ea, emoția, își păstrează prospețimea, genuinul, sentimentul insolitului fiind benefic atenuat de prezența continuă (a nu se înțelege ostentativ!) a inteligenței.

Reeditare a ediției din 1974, ¡Olé! España apare acum însoțită de **Jurnalul spaniol** (reprodus din volumul **Evadări în lumea liberă**, Iași, 1993) și de o **postfață** a autorului; acesta din urmă are marele merit de a lămuri în plus asupra încorsetărilor ideologice aplicate intelectualului de către regimul comunist, depune mărturie despre vigilența securistică, despre un colimator în centrul căruia se află persoana obligată a evolua aidoma leului în cușcă. Dincolo de orice, pentru omul de cultură comunismul a însemnat o perpetuă umilire, o tentativă cinică de a deruta, devia și încarcera spiritul gândirii firești; a fost (este?) o contranatură. Despre acest fenomen absurd și grotesc mărturisește unul dintre puținii intelectuali români pentru care verticalitatea a constituit și continuă să constituie (acum, în acest timp al ademenirilor demascatoare) cheia de boltă a existenței. Domnul Adrian Marino și-a construit, în peisajul cultural român contemporan atât de ambiguu, o personalitate distinctă de moralist, pentru care – asemenea unui celebru autor preferat, Baltasar Gracián – cele două „esențe și extreme energetice ale sufletului uman”: **himera și realismul** par a nu prezenta mari secrete. Iar ¡Olé! España înseamnă, de fapt, și o substanțială carte de „ideologie camuflată”. (Ed. AIUS, f.p.)

William Faulkner: Lumină de august

Într-o conferință rostită în aula Universității din Virginia, Faulkner stabilea trei stadii ale responsabilității umane: „Cel dintâi spune nu mă amestec, prefer moartea. Cel de al doilea spune nu-mi place, nu pot face nimic, nu mă amestec. Cel de al treilea spune vreau să fac ce se poate face în această privință”. **Lumină de august** – scris „într-o formă experimentală extremă” (Maxwell Geismar), dar, spre deosebire de majoritatea romanelor faulkneriene, dezvoltând o narațiune obiectivă – urmărește două căi, corespunzătoare primelor dintre cele trei trepte ale responsabilității individuale enunțate. Exprimând profunda problemă culturală a Sudului american – rasismul și conservatorismul –, Faulkner este obsedat nu numai de sondarea aproape exasperantă a conștiinței personajelor, dar, mai ales, de relevarea esențelor umanității; de aici o libertate năucitoare de mișcare în toate direcțiile spațiale și temporale, o exacerbată mobilitate a privirii, o permanentă reîntoarcere cu scopul reexaminării acțiunilor și reevaluării personajelor sub o mereu altă și altă optică. De fapt, subiectul central al operei lui Faulkner – este vorba nu numai de **Light in August** – îl constituie suferința pasivă, nimicirea victimei rezultând în urma conlucrării dintre o forță exterioară (societatea de tip sudist, a cărei atmosferă sufocă definitiv orice dezvoltare sinceră a propriilor sentimente) și o alta, ținând de demonul interior al personajului.

După opinia lui Allen Tate, Faulkner este unul dintre cei mai semnificativi reprezentanți ai școlii care a contrazis doctrina aristotelică, potrivit căreia tragedia nu este o acțiune, ci o calitate. (Ed. Miron, 4990 lei)

Constantin Noica: Poeme

Placheta adună pentru prima oară între copertile ei puținele versuri scrise de filozof în perioada adolescenței și, apoi, spre amurgirea vieții. Acestea (**Meșterul Manole, Înviere, Pustnic, Mă închin, „Un Liceu Model” și Umană** – toate versuri de puber) au apărut în revistele **Vlăstarul și Viața literară**, în anul 1928, mai precis între lunile ianuarie și iunie. Armonice și melodioase, poeziile relevă un anumit zbucium sufletească, oscilând – influența lui Arghezi se simte cu autoritate! – între credință și tăgadă; contemplația se împletește cu o doză de cucernicie, răzbat ecourile unor lecturi de calitate, tânărul „făcându-și mână”, cum se spune, realizând, în fond, mici exerciții de versificație, în care se urmărește, timid, o anumită întrepătrundere între reflecția filozofică și tumultul pur al sentimentului.

Luciditatea autoevaluării sau sfaturile descurajante ale lui Ion Barbu l-au oprit pe Noica de a mai scrie versuri, dar, la ceasul ce bătea întru-asfințirea vieții, în 1971, compune trei mari poeme (calificativul se referă la dimensiuni), inspirate de o excursie în Maramureș și în nordul Moldovei (companioni i-au fost Al. Paleologu și Sanda Stolojan), publicate pentru prima dată în anul 1988, în **Viața Românească**. Sunt trei poeme filozofice, „stărnite” de un fapt banal, de o amintire; în vers liber, Noica dezvoltă motivul păcatului original, tema Judecății de Apoi, intarsiază sugestii de meditații filozofice, gestul poetic fiind (remarca lui Nae Antonescu, în prefața acestei plachete, apărute cu impardonabile greșeli de tipar) „un fel de recreație, un mijloc de a rosti un anume ideal, pe care probabil că nu l-a putut /rosti/ atunci prin mijlocirea unor concepte”.

Ar fi riscant și nefondat a vorbi despre un poet C. Noica; cu toate acestea, mănunchiul de exerciții lirice ale gânditorului vine să întrească un profil dintre cele mai distincte și... controversate. (Casa de editură Pantheon, 2300 lei)

Marchizul de Custine: Scrisori din Rusia (Rusia în 1839)

Comentariul îmi este economisit de nota sintetică tipărită pe coperta a patra a volumului: „Spre deosebire de Orwell, ale cărui intuiții au fost contemporane cu evenimentele, marchizul de Custine a fost un vizionar care a prevestit, cu tulburătoare exactitate, deși cu aproape un secol înainte, revoluția bolșevică și devastarea Europei de către despotismul născut în Răsărit. Autor memorabil atât prin precizia intuițiilor, cât și prin acel simț unic pentru «faptul divers atroce», apt să caracterizeze o lume altfel greu de imaginat, marchizul de Custine revelează nu pur și simplu o realitate istorică, trecătoare, ci două tragice și eterne ipostaze umane: aceea a victimei care își adoră călăul, supunându-se de bunăvoie torturii, și aceea a cărmuitorului torționar care transformă propria țară într-un infern arbitrar. Cu privirea atentă la detaliul pitoresc și cu un farmec literar aparte, de Custine revelează perenitatea unui univers monstruos, față de care autoritarismul țarist și totalitarismul bolșevic nu au fost decât două măști așezate pe același chip...”

Pentru a nu da frâu unor resentimente legitime, care m-ar îndemna la o diatribă justificată, mă voi mărgini la a reproduce doar câteva fraze (cu valoare de sentință) din finalul lucrării marchizului: „... Trebuie să fi trăit în această pustietate fără tihnă, în această închisoare fără răgaz, ce se numește Rusia, pentru a simți cum se cuvine întreaga libertate de care te bucuri în celelalte țări din Europa, indiferent de forma lor de cărmuire.

... Dacă veți întâlni nemulțumiți în Franța, folosiți metoda mea, și spuneți-le: «Duceți-vă în Rusia». Este o călătorie folositoare oricărui străin; cine va fi văzut cum trebuie această țară va fi mulțumit să poată trăi oriunde în altă parte. (subl. mea). Este întotdeauna bine de știut că există o societate în care nici un fel de fericire nu este cu puțință fiindcă, printr-o lege a firii, omul nu poate fi fericit fără libertate”. Rusia de la 1839, Rusia dintotdeauna... Oare avem urechi de auzit?!

O mențiune aparte pentru excelența traducere a doamnei Irina Negrea, care știe să dozeze și să echilibreze termenii, știe să nuanțeze și să dea rotunjime frazei; un motiv în plus pentru a aștepta apariția, la editura Nemira, a tălmăcirii unui Céline, realizată de această talentată traducătoare. (Ed. Humanitas, 590 lei).

Anticariat

Nathalie Sarraute, *Portrait d'un inconnu*, Ed. Gallimard, Paris, 1947

Pierre de Boisdeffre: „Se știe că Sartre a definit povestirile Nathalie Sarraute drept niște «antiromane». Dar dacă autoarea renunță la accesoriile clasice ale romanului – «personajul situat din punct de vedere anecdotic, încheat, identificabil; povestirea cu împrejurările și peripecțiile înlănțuite logic; situațiile savant schițate și conduse până la deplina lor maturitate», ea nu va respinge sistematic diversele moduri tradiționale de apropiere de om. Nathalie Sarraute nu disprețuiește nici psihologia (dar a fost influențată mai cu seamă de psihologia abisurilor), nici notațiile fizice menite să individualizeze comportamentele pe care le observă. Ceea ce evită sunt «situațiile» dramatice, marile scene; o interesează viața elementară, infrauniversul care se agită sub carapacea de gesturi și vorbărie cotidiană, telefonia invizibilă a senzațiilor, atracțiilor și repulsiilor determinante ale conduitei noastre, și pe care adesea nu o bănuim. Nathalie Sarraute crede că e de ajuns să dai un nume unui personaj, pentru a-l trăda, să povestești o întâmplare, pentru a mutila și denatura realitatea; așadar, limitându-ne la aparențe, nu descoperim realitatea”. (Anticariatul Scala, 3500 lei)

top 5

Librăria Kretzulescu

- Cyril Collard, **Nopti sălbatice** (Ed. Noul Cinema, 3600 lei)
- George Munteanu, **Istoria literaturii române**, vol. I-II (Ed. Porto-Franco, 2200+2200 lei)
- Nietzsche, **Noi, filologii** (Ed. Dacia, 1500 lei)

Librăria Sadoveanu

- Ion Budai-Deleanu, **Țiganiada** (Ed. Dacia, 1683 lei)
- A.M. Snodgrass, **Grecia epocii întunecate** (Ed. Meridiane, 2500 lei)
- Nietzsche, **Noi, filologii**

Librăria Eminescu

- Ana Blandiana, **Imitație de coșmar** (Ed. DU Style, 6500 lei)
- Cyril Collard, **Nopti sălbatice**
- Ioan Buduca, **Războiul nevăzut** (Ed. Cuvântul, 3400 lei)

Librăria Alfa

- Dumitru Micu, **În căutarea autenticității**, vol. II (Ed. Minerva, 1100 lei)
- Nietzsche, **Noi, filologii**
- A.M. Snodgrass, **Grecia epocii întunecate**

Librăria din Bd. 1 Dec. 1918, nr. 53

- Adrian Marino, ¡Olé! España
- Cyril Collard, **Nopti sălbatice**
- Ioan Buduca, **Războiul nevăzut**

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate (dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

Ioan Vieru și «coliziunea astrelor»

Ioan Vieru, *Abisul mâinilor*, Editura Timpul, Iași, 1994 și *Coloana oficială*, Editura Cartea Românească, București, 1994

de LIVIU ANTONESEI

Raportându-ne la vârstă și la momentul debutului, Ioan Vieru este fie un „optzecist“ ceva mai tânăr, fie un „nouăzecist“ ceva mai bătrân. Însă aceste raportări sunt irelevante, pentru că poetul pare să-și fi aflat un drum în afara lirismului celor două promoții ce încep să domine literatura de astăzi. Ioan Vieru a debutat în 1990, cu volumul *Căile șoimului* (Editura Eminescu) publicând foarte repede încă trei volume: *Cearcăn* (aceeași editură, 1991), *Abisul mâinilor* (Editura Timpul, 1994) și *Coloana oficială* (Editura Cartea Românească, 1994). Mă voi referi îndeosebi la ultimele două apariții editoriale pentru că, pe parcursul operei publicate a tânărului poet, nu putem semna o „evoluție“, o schimbare de formulă sau niște metamorfoze foarte spectaculoase. Cel mult, câteva schimbări de accent. Ioan Vieru pare să-și fi găsit, deci, „formula personală“ încă de la debut, ceea ce poate să susțină afirmația că un debut târziu are și unele avantaje. Semnalăm atunci caracterul de „unitate a contrariilor“ pus în lumină de poezia lui Ioan Vieru – „focul“ și „gheața“, afectivitatea pasională și distanțarea – idă fuzionând, de fapt, într-un lirism contrapunctiv de o indiscutabilă forță de sugestie. Discursul liric al lui Vieru este subtil, elegant și, așa spune, scâldat într-un fel de „rafinament chinezesc“. Când este cazul, el nu ocolește expresia violentă, formularea șocantă, nu elimină contradicțiile, dar are „știința“ de a le face mai puțin aspre. *Abisul mâinilor* se deschide cu „invocația“: „cititorule,/ evită coliziunea astrelor/ sufletul universal din decor“, care mi se pare a defini foarte potrivit și concentrat ceea ce se întâmplă în poezia lui Ioan Vieru. Mă refer la dialectica universului mare și a universului mic, dialectică ce se joacă în interiorul aceluia univers „intermediar“ care pare a fi însuși omul sau, mai precis, poetul ca ipostază umană privilegiată. Totul se desfășoară în această poezie în conformitate cu un fel de „scenariu“ de factură gnostică. Iată și o scurtă probă, ultima parte din poemul *Prada fulgerului*: „atomii supuși unei transfuzii/ par ochii/ unei vieți convenabile“. Bineînțeles că nu viața poetului este una convenabilă, dar asta este o altă poveste. Și, totuși, cum să fie oare viața poetului? Poate așezarea aceleia a „fluviului care traversează fluviul“, cum extraordinar de frumos se încheie poemul *Fluviul din Coloana oficială*.

Spuneam că nu se înregistrează o „evoluție“ spectaculoasă între volumele tânărului poet, ci doar unele schimbări de accent. Nu retrag afirmația – într-adevăr, Ioan Vieru pare să-și fi găsit formula încă din volumul de debut. Ceea

ce apare nou în volumul ultim apărut este de ordin tematic – este vorba de o discretă trecere dinspre nivelul cosmic spre cel al „haosului cotidian“, omenesc, uneori „prea omenesc“. Poetul nu mai este lovit doar de „coliziunea astrelor“, ci și de „coliziuni“ aflate în directă sa proximitate. Să cităm *Schitul dintr-un ram*, poemul care deschide *Coloana oficială*, nu înainte de a semna că el are o adevărată „știință a titlurilor“: „copacii au ieșit pe străzi/ oamenii au rămas în case/ revoluția continuă la televizor/ cerul și-a publicat manifestul/ broaștele au păzit bine mlaștina/ copiii au fost împușcați înainte/ portarul m-a somat să-l salut/ mâine voi citi editorialul prietenului/ țărani au ridicat prețul roșiilor/ la schitul dintr-un ram/ pământul a fost confiscat de pământ// oare nu mai e nimic de făcut?“ Această schimbare de accent tematic aduce și un anume retorism deloc strident, în spiritul „măsurii“ de care poezia sa s-a bucurat încă de la început. Iată, de exemplu, *Prada lunii*, poem dedicat lui Luca Pițu: „duhul imaginii/ e omul hăituit de om/ și sacrul devastat de plante/ în plină iarnă/ spre-o prezumtivă oarbă vietate// lângă monumentul mâniei/ lămurind nămolurile mai negre decât/ cerneala manuscriselor/ să nu-și afle odihna cântecul trist/ valah până spre lacrimi// să fie simptom prada lunii/ cerul primește numai ofranda/ celui ce scrie“. E foarte frumos finalul poemului, ce conferă scrisului nu doar un statut ontologic, de sporire a ființei, ci și unul soteriologic, de salvare a acesteia. Puțini mai cred astăzi în aceste virtuți ale scriiturii și, pentru că sunt dintre cei care încă mai cred, salut cu bucurie această credință confraternă. În fond, dacă mai „demitizăm“ mult scriitura, dacă o siluim prin diversele „materialisme“, mai mult sau mai puțin structuralisme, riscăm să nu mai credem nici noi înșine, cei care scriem, în ea. Și ne vom mira că dispar, unul după altul, cititorii. De altfel, această „oarbă“ încredere în puterile scrisului subîntinde aproape întreg volumul, ca

și cum poetul, speriat de agresivitatea unei lumi aflate într-un proces accelerat de des-compunere/re-compunere, ar simți nevoia unei singularizări ce se metamorfozează într-un punct de sprijin, într-un reper al stabilității: „ploi reci peste câmpul sălbatic/ și sângele sălbatic/ amețit de chip/ să fii tot timpul disponibil/ ca buruiana/ ca vânatul// delatorul îți scrie numele/ pe aripa fluturelui/ să nu știi cum între două cărămizi/ se pliază literatura de probă/ aceeași desigur/ alta desigur// zeii mulți/ în văzduhul celor puțini“. Iată, din nou, în acest *Văzduh al celor puțini*, cum un poem foarte bine susținut pe întreg parcursul său reușește să se încheie pe un ton încă și mai ridicat. Nu încape vorbă că Ioan Vieru este un poet pe deplin cristalizat, pe care mă simt chiar puțin invidios. Atunci când posezi, la acest nivel, arta titlurilor, arta construcției contrapunctive a poemului și pe cea a finalurilor menite să încununeze poezia nu mai ai mare lucru de învățat. Trebuie numai să nu te lași dominat de „mașinăria“ descoperită. Ioan Vieru știe acest lucru și chiar din acest motiv apare schimbarea de accent tematic din cel de-al patrulea volum. Nu e o schimbare completă de substanță, pentru că ar fi fost vorba de un alt poet, ci numai o glisare tematică în cuprinsul aceluia „întreit univers“ explorat de poezia sa de la bun început. Într-adevăr, „bun început“, pentru că debutul a fost remarcabil, așa cum, din fericire, s-a dovedit a fi și tot ceea ce a urmat. Cine se îndoaie că Ioan Vieru este un câștig sigur al tinereii noastre poezii – are o soluție simplă la îndemână: lectura celor patru volume de poezie publicate de autor din 1990 încoace. Eu am făcut această experiență și nu regret. Nici un cititor „de bună credință“ nu va regreta. Iar lui Ioan Vieru nu am a-i da decât un singur sfat – să nu se abată de la drumul parcurs până acum în poezie. În realitate, nici nu cred că ar fi posibil să se rătăcească. Nu mai are cum!

Iași, martie 1995

mircea petean

Întâia epistolă către un prieten vechi, de departe

cunoști prea bine starea celui care face tot
ce-i stă în putință
să amâne întâlnirea – decisivă – cu foaia de
hârtie albă
mai albă decât chipul său albit de spaimă

în ce mă privește mi-am pus la punct
o veritabilă strategie a amânării
care se bizuie pe exploatarea puterii de
fascinație
a lui **altceva**

îngropat sunt sub o avalanșă de crude imagini
brute
și comentarii care mai de care mai false mai
idioate

HAPPY NEW YEAR
lacrimi și sânge, colinzi

nu mai degrabă decât în toamnă mi se-ntâmplă
să exclam –

în sfârșit
prietenul meu-călătorul
trecut de prima tinerețe
s-a îndrăgostit

dar n-am avut cum să nu sesizez tonul amar
al ultimei sale cărți poștale înfățișând Zidul
Berlinului

în dreptul celebrei porți Brandenburg
ocupată de tineri și tinere –
unii protejând chitări scâpărători aprinse
ori câte o lumânare-n mâini
alții înghesuindu-se pe zid de-a-n picioarele ori
călare –
precum și faptul că nu purta ștampila statului
Zimbabwe
unde EA se hotărâse să se refugieze pentru o
vreme

HAPPY NEW YEAR
lacrimi și sânge, colinzi

căci
a scrie sau a nu scrie aceasta-i întrebarea
a scrie cât mai aproape de adevărul gol-golul
cu violență
fără eschive
fără echivoc
dezlănțuit deconcertant fantastic
sau a tăcea mîlc c-un dram de demnitate

pe deplin justificată frica stihuiorului
ajuns peste noapte mare apicultor –
„în viitor prea puțină trecere avea-va poezia
în schimb mierea Domnilor mierea va face figură
de panaceu universal”

HAPPY NEW YEAR
lacrimi și sânge, colinzi

trec râul desculț prin vad
dar eu nu sunt aci
cum nu sunt în altă parte
deocamdată dau contur amintirii

da vom pleca ne vom abandona cochilia în iarbă
între frunze de cimbrisor ienupăr busuioc
și flori de nu-mă-uita
și ne vom îndrepta „spre alte zări de soare pline”
fără să privim înapoi
nu de teama de-a ne preface în stâlpi de sare
nici de groaza de-a pierde un suflet drag
ci de dorul de-a vâna orizonturi noi
al marinarilor de cursă lungă
osteniți de-atâta plutire în apele aceluiași lighean

vom cârmi înspre larg
în larg toate direcțiile sunt bune
cale de-ntoarcere nu-i
în pânze bate un vânt neitzschean

HAPPY NEW YEAR
lacrimi și sânge, colinzi

sunt situat în centrul unei tăceri
mărginite de larma copiilor vii
și de strigătul sugrumat al celor din morminte

ce vroiam să-ți spun
că mă luai cu vorba
da prietene
sprijin îmi vor fi și de aici înainte
tu
Ana
ai mei
și bietele-mi cuvinte

HAPPY NEW YEAR
lacrimi și sânge, colinzi

A doua epistolă către un prieten vechi, de departe

a plouat cu felicitări de Anul Nou
straniu – doar ești un însingurat –
și amănuntul ar fi trecut ca atâtea
alte ploii alte ninsori
dacă pe cartonul uneia
n-aș fi descoperit inscripția –

LA MULȚI ANI, MAESTRE,
LA MULȚI ANI, CU NOI DEZA(E)STRE!

într-adevăr
pa lângă atâtea cumplite dezastre
un fapt așa de insignifiant precum răirea
scrisorilor noastre
putea trece drept un mizilic
dar iată –
unul din marii mei prieteni a murit
un altul s-a însurat al treilea e multimilionar
iar ultimul m-a trădat nefericitul
și acum vii și tu
treci prin orașul al cărui locuitor sunt
– între alte câteva sute de mii –

bați zloata ulițelor
intri în crâșme uitate în cinematografe putrede
în magazine de pripas cauți librăria „Humanitas”
intri în catedrală să aprinzi o lumânare
te oprești la tarabe – răsfoiești niște curve –
faci turul pieții ca-n vremuri de demult
oferind un festin regal simțurilor tocite destul
urci și cobori Dealul Cetățuiei cu gândul la Evul
de Mijloc

pe care de-ar fi fost să-ți alegi anotimpul vieții
terestre

I-ai fi preferat oricărei alte epoci
te freci de toți vântură-lume
de bătrânei soioși de tineri zbanghii
de cerșetori și nebuni
de hoți bișnițari și qui-joți
de bieți funcționari de mari și mici întreprinzători
de precupețe de bețivi ordinari
care se-ncurcă printre picioarele trecătorilor
înainte de-a se prăbuși la marginea trotuarului
de manifestanți de toate culorile
de la naționaliști înfocați la comuniști retrograzi
și pe lângă mine treci de parcă nici n-aș fi
de parcă nici n-aș fi fost
voi fi murit de mult
– aud?

LA MULȚI ANI, MAESTRE,
LA MULȚI ANI, CU NOI DEZA(E)STRE!

zi după zi același ritual al schimbării
unei celule cu altă celulă
biroul masa de scris patul televizorul
„o fereastră deschisă spre lume”
cum scrie pe toate zidurile
pe toate mijloacele de transport în comun
pe tonetele micilor negustori
de fructe cafea țigări cosmetice
și jucărele pentru erotomani
ah
orașul are dificultăți de respirație
gâfâie îngrozitor se îneacă scuipe tușește
sub norul plumburii care zace deasupra lui cu
lunile

când norul dispare lumina lichefiază
asfalt frunziș fierărie piatră și creiere
înaintează într-un fel de aluat
înaintează e-un fel de-a spune
căci toată strădania abia dacă m-ajută
să nu pier
tras la fund supt aglutinat

LA MULȚI ANI, MAESTRE,
LA MULȚI ANI, CU NOI DEZA(E)STRE!

visez călătorii un refugiu metamorfoze

insula aceea din Pacific cu doi palmieri aproape
verzi

așteaptă încă să fie locuită
schitul acela intelectual din munți
așteaptă încă să fie construit
și cărarea înspre pădurea de pini mediteraneeni
așteaptă să fie bătătorită

dar nu-i modru să pleci nicăieri
se pare că nouă nu ni-i dat
să ne depărtăm prea mult de codrul carpat

LA MULȚI ANI, MAESTRE,
LA MULȚI ANI, CU NOI DEZA(E)STRE!

aș dormi un ceas
ce spun
aș dormi pân la sfârșitul lumii

și cum închid un ochi visez
un om cu două rânduiți de dinți

LA MULȚI ANI, MAESTRE,
LA MULȚI ANI, CU NOI DEZA(E)STRE!

La-ndemâna lui Dumnezeu

de VLAD NICULESCU

De-acum încolo Popescu o să fie doar de citit. Un lucru peste care nu pot trece. Și nu pot crede în posteritate, cum nici el nu credea. Cu atât mai puțin în ce știe ea să păstreze dintr-un prieten. Din prietenul meu.

Regretul: evidenta că nimic nu înlocuiește nimic. Și de-aici toți au tras concluzia că tocmai ca trecătoare lumea asta mărturisește pentru mântuire. Veșnicie în loc de vremelnicie. Nici o veșnicie. La ea se poate visa, în ea se poate crede, ea e pentru înțelepți și cei îndurători. Unora ca ei nu le pot spune decât că am șireturi. Și că știu să le-nchei. Și să le deschii. Să le-nchei și să le deschii.

Regretul, în afară de rugăciune, e singurul fel de-a face cinste bunătății lumii. Aici ne-am întâlnit: lumea lui era instantanee, nu putea prinde posteritate, nici o mântuire nu-i înlocuia ireversibilul. Popescu vorbea des de lucruri salvate. Când le-atingi, le iei în gânduri ca-n mână și le lași la-ndemâna lui Dumnezeu. Atunci lucrurile sunt salvate. Să scrii despre tine și lucruri, între lucruri, în lume, dimineața când în lăncului oame-nii se puneau să aștepte sub geamul lui, la coadă, „să vină”, „să bage”, și-l găseam pe Popescu ascultându-i din cameră bucuos pentru că era o dată, pentru ultima oară: o dată, numai o dată, astăzi și mâine. Și pune dimineața aceea în poala lui Dumnezeu.

Popescu a încercat să facă asta cu fiecare lucru, cu fiecare zi. Popescu s-a pus din timp la-ndemâna lui Dumnezeu și ce-a scris sunt exercițiile lui de mântuire-n bunătatea lumii, temele pentru acasă pe care acum le-a trecut pe curat.

Știu că Popescu e acasă. Eu nu știu de ce nu sunt. Dar sunt liniștit. Mă potolesc pe zi ce trece. Când îmi lipsește (el ca și orice și oricine) mă pătrund de faptul că nu-i nimic de pus în loc și ce-i de neînlocuit e chiar Raiul. Vremelnic – de neînlocuit – mântuit. Regretă până la capăt, până n-o să mai rămână nimic altceva din tine decât unul, irepetabilul, iar unul răscumpără moartea. O întoarce în lucru, o pune la-ndemâna lui Dumnezeu: porțigaret pe noptieră.

Aș vrea să știu că Popescu acum mănâncă. După ce ți-a fost atâtă vreme foame de-ai dat în genunchi pentru fiecare firimitură de lume, ce fericire mai mare decât să mănânci. Să ți se sature inima și să se odihnească după ce-a clefăit ce-a putut, ce-a fost și nu mai e, ce-a regretat și tot pentru ce-a dat laudă. Gândul doar gândește ce inima mănâncă și posteritatea, ca o specie a memoriei, nu poate digera decât cu gândul. Popescu, ce-a scris, a scris pentru mâncat. Seara până-n noapte, degrabă, cu-ngrijorare, fără să-i frângă vreun os: literă și sânge de miel. Eu, după ce-am aflat (eram în sufragere, în America, la casa unde stăm) am rămas întâi singur. Apoi am luat-o pe Mona și-am mâncat. Marian mănâncă și el. Asta sperăm cu toții că faci acum și tu, dragă Cristî.

Geografie literară

de ALEXANDRU GEORGE

Fericită și nefericită inspirație a avut E. Lovinescu atunci când a caracterizat un anume sector al liricii lui Ion Barbu cu numele de „balcanic”; termenul a prins, a făcut carieră în critica noastră literară, și-a dovedit din plin virtuțile, care însă din păcate sunt mai mult instrumentale decât adecvate unei juste caracterizări. S-a consacrat astfel un termen care desemnează presupusa lume sud-danubiană, la un nivel ceva mai accentuat decât vechea denumire „fanariotă”: o lume pestriț colorată, de bună dispoziție, de petreceri permanente și chiar de ebrietate, în afara normelor moralistice rigide și a standardelor europene, o lume de pitoresc senzual și vulgar, de isteți duhlii și superficiali.

(La asta a contribuit și eroarea lui G. Călinescu, utilizator și el cu stăruință a adjectivului „balcanic”, dar care l-a impus și pe substantivul „Kief”, cu sensul greșit de: petrecere, când, în realitate, e vorba de exact contrariul, el desemnând repaosul absolut de prânz la mahomedani.)

E. Lovinescu era un notoriu european; naș fiind al balcanismului, el a trebuit să-l recunoască și să-l admită în silă, deoarece preferințele sale literare mergeau în cu totul altă direcție. În genere, se vede că poezia lui Ion Barbu i-a trezit o împotrivire mai mare decât s-ar fi crezut la un critic care totuși i-a semnalat primul talentul încă din 1919, într-un articol răsunător. Trecerea la faza a doua, „balcanică”, după ce poetul debutase cu ciclul „parnasian”, l-a derutat pe amabilul exeget și amfitrion, care a dat glas în **Agendele** sale (din care eu am publicat primul volum) unei mari nedumeriri. Cu atât mai mult cu cât omul începuse să-i pară un dezaxat incomfortabil, intolerant și megaloman, dispus la orice violență și exagerare; încât prezența sa în casa cumpănitului critic are de ce să mire. Iar poeziile lui „balcanice” sau de alt soi mergeau în altă direcție decât cea a debutului; pe unele, lectorul său prim, foarte contrariat, nu ezită să le numească „țigănești”.

Caracterizarea infamantă ne silește la unele precizări. A circulat, în contemporaneitatea poetului, legenda despre o serie de poezii pornografice pe care el le făcea cunoscute doar prietenilor și dintre acestea cea mai celebră e **Răsturnica**, publicată sub pseudonim în nu știm care versiune, poate nu în cea mai crudă. Care sunt celelalte? Întrucât ele nu au ajuns la cititor cu acest titlu și Ion Barbu nu era omul să renunțe așa de ușor la ele din motive de pudoare, eu risc presupunerea că ele au fost prefăcute în versiuni ulterioare și se află cuprinse în **Joc secund**, având alt statut decât acela care pe un Lovinescu îl scandaliza. Astfel se poate deduce că a fost cazul cu prima apariție a **Domnișoarei Hus**; din versiunea finală, transfigurată, se ghicește numai schița de fond a unei prostituate bucureștene, căzută în demență la bătrânețe și parcurgând halucinant străzile orașului. Era justificat E. Lovinescu să se sperie de această inspirație sau de **Cântec de rușine**? În tot cazul, a numi aceste variante „poezii țigănești” este și mai impropriu decât titulatura „balcanice” și ea contestată de mulți admiratori ai lui Ion Barbu.

Cu certitudine, ele nu au o legătură directă cu literatura sud-dunăreană, care se prezintă cu totul altfel decât cred până și astăzi esteții de la București. În tot cazul, termenul ar trebui reanalizat în perspectivă comparatistă, faptul că se bucură de atâta răspândire (în nordul Dunării) nu mă descurajează să afirm că e de pură atribuire.

P.S. Pentru că suntem cam în aceeași sferă, atrag atenția d-lui Horia Gârbea, autor al notei **De la dardăr la ruleta rusească (Luceafărul, 12, 1995)**, unde analizează fraza din **Craii de Curtea Veche** în care Pîrgu „se încurca la dardăr cu mehtupciu” și i se pare că acesta „pierdea vremea jucând dardăr cu un șef de cabinet (de la mehtup= hârtie oficială)”. În realitate, fraza lui Mateiu „avea de moșit o poliță cu maimuță, sau se încurca la dardăr cu Mehtupciu”, a fost analizată de mine încă din 1979, prima parte rămânându-i misterioasă (Radu Albala cu care m-am consultat oral credea că e un tip de poliță cu o anumită clauză sau vicii secrete).

A doua parte însă e citată greșit de d. H.G. E vorba, în cazul lui Mehtupciu, de un nume propriu, care poate indica o profesiune exercitată de un antecesor al celui în cauză (precum Beșleagă, Ceaușu, Călărașu, Postelnicu etc.). Acest Mehtupciu pe care-l frecventa Pîrgu era un ins la care se practicau jocuri de noroc, eventual avea un stabiliment nu departe de cel al Arnotenilor.

Cât privește pe dardăr, căruia eu îi dădeam etimologia (turc. dar-dagh), afirmațiile d-lui H.G. sunt corecte, cu nuanța că el era o sfârlează cu oarecare asimetrie, prin tăierea unei muchii, ceea ce-l făcea să se învârtească oarecum bătăbănindu-se, sporindu-se astfel caracterul aleatoriu al poziției în care cădea în final. Se juca pe o tavă care avea anumite semne și mai ales niște buze ce aduceam sfârleaza spre centrul suprafeței de joc. (E o întrebare asupra diferenței dintre dardăr și jocul toupie d'Allemagne, pe care mărturisesc că nu-l cunosc. (Notații mateine, în **Petreceri cu gândul...** p. 96).

Și, pentru că suntem în geografia literară oarecum „balcanică”, să notez aici Jarcaletii unde locuia Pîrgu și de unde era poate originar. Ov. Cotruș, critic penetrant, dar necunosător al universului matein, m-a acuzat pe nedrept că am greșit asupra originii sociale a lui Pîrgu atunci când am spus că era fiul unui negustor bogat cu numeroasă progenitură, care-i lasă la moarte o avere considerabilă. Cineva locuind în Jarcaletii nu putea fi în situația aceasta, credea Cotruș. Numai că nu eu sunt cel care spun asta, ci însuși Mateiu în **Craii...** Precizez acum că Jarcaletii e o zonă vastă spre Capul Căii Rahova, pe dreapta, dincolo de linia dealurilor Cotrocenilor, cam pe locul unde astăzi sunt străzile Sebastian și 13 Septembrie. Cartierul nu era select, desigur, dar Sumbasacu Pîrgu putea fi posesorul unei mari întinderi, cuprinzând multe proprietăți (case, terenuri) de natură să-i asigure un venit considerabil din care abia la dispariția sa se înfruptă din plin fiul său Gorică.

MATHILDA

(...) Nici la cabinetul lui Saftiu lucrurile nu s-au domolit. După cearta cu Amalia, care a degenerat în câteva perechi de palme aplicate femeii, aceasta a fugit la apartamentul lor, de unde a început să dea telefoane amantului ei, să-l poftească, să dea Saftiu când va veni peste ei, să reintre omul în crize și să încerce să se sinucidă din nou.

Saftiu va rămâne în cabinetul său și, privind spre aparatura cea nouă, primită în dar de la Mathilda, va rememora etapele vieții lui cu aceasta: cunoștința, căsătoria, viața lor împreună, apariția Amaliei. Se dumirește că de fapt Mathilda i-a pus-o în brațe, să poată scăpa mai elegant de el, doar pentru că devenise prea plicticoasă și monotona viața lor împreună. Revede întâlnirea dintre Muran și Amalia. Face legătura cu situația lui Ștefu, despre care nevastă-sa-i aruncase întreaga bărfă în față în noaptea aceea, să-i demonstreze că e un nimic, că toți bărbații sunt niște nimicuri. Realizează că la capătul tuturor ițelor lor stă Mathilda. Bea. Caută niște flacoane. Redescoperă albul cabinetului său, răvășit de cheful și de scandalul de peste noapte.

Renunță la gândul suicidal și caută o măsură. Strânge sticlele, spală farfuriile, paharele și le pune pe toate într-un bufet. De după un pat scoate două anunțuri scrise pe tablă albastră: „Spre cabinetul doctorului Dumitru Saftiu, internist, strada Libelulei bloc 6 apartamentul 8“. Le ia cu el. În dreptul ușii vede cele două plăcuțe din sticlă groasă: „Cabinet particular“ și, dedesubt: „Doctor Dumitru Saftiu, internist“. Smulge cu șuruburi cu tot placa a doua. Încuie și pleacă. Aruncă plăcile de tablă și cea de sticlă în portbagaj. Urcă la volan.

Zori de ziuă. Lumea mișună pe străzi. Ajunge la vila Mathildei. Sună. Aceasta îl primește toropită de somn.

Saftiu (sec, fără dramatism): Am venit să-ți restituie cheile... Vinde cabinetul cui vrei... E așa cum mi l-am dorit.

Vrea să plece. Mathilda își dă seama că Saftiu e în grea cumpănă, capabil să facă orice prostie. Are un moment de ezitare, apoi îl reține. Il invită în salon, îi dă de băut.

Mathilda: Și ce-ai să faci?

Saftiu: Mă-ntorc la circa din Ferentari...

Mathilda: De ce?

Saftiu: Nu spuneai tu: „Dacă nu putem face bine, cel puțin să distrugem ceva!“?... N-ai observat că ne dorim unul altuia moartea? Că vrem să ieșim ispășiți din păcatele noastre prin câte o crimă perfectă? Și ce crimă mai perfectă poate să fie decât aceea de a-l determina pe cineva să-și ia singur viața?... Prin gestul lui spală păcatele tuturor. Lasă în urmă niște oameni dornici să se distrugă mai departe!... Ei uite, eu unul nu mai am chef să mai fac nimic! M-am distrus... M-ai distrus tu, cu mâna ta, apoi cu cea a nevastă-mi de-a doua, Amalia... Nu vrea divorț, nu vrea scandal, vrea crimă perfectă... Mi-a găsit și circuitul mic al viciului, mă împinge într-acolo și așteaptă clipa... Aseară ai fost de față la scandal...

Mathilda nu se pierde. Îl privește atent, caută o soluție. A fost cândva soțul ei, au împărțășit cât a vrut ea din bucurii și cât a avut el parte din

*paul eugen
banciu*

nefericiri. Pune mâna pe telefon. Formează numărul lui Ștefu. La celălalt capăt al firului, Claudia, nevasta lui Ștefu, e speriată.

Claudia (gâtuită, la telefon): Ștefu a murit în mașina lui, în fața casei... L-au găsit oamenii... Cred că l-au dus deja la morgă sau la reanimare... Am văzut o salvare și... lume multă.

Mathilda (închide telefonul): Idioata!

Mathilda cheamă un taxi și împreună cu doctorul Saftiu colindă morgile spitalelor. Ajung la Spitalul de urgență. Ștefu e încă în viață. A fost descoperit întâmplător de cineva cum sta cabrat peste volan. Au chemat salvarea. Saftiu face dovada că e medic, că e cunoscut și rămâne lângă bolnav. Mathilda părăsește spitalul. E obosită. Vrea să doarmă după coșmarul nopții aceleia.

Claudia îi dă un telefon Amaliei pentru a-i spune adevărul. Cu amantul în pat, aceasta o asigură că totul se va rezolva în favoarea ei. Amalia e indiferentă, lascivă.

Intuind cam ce ar urma să se întâmple, Mathilda ezită totuși să ajungă la vila ei și dă ocol pe la casele lui Saftiu și Ștefu. În poarta casei doctorului, Amalia, complet dezinhbată, își conduce la mașină amantul. Mathilda își continuă drumul, urmărind un timp mașina din față, în speranța că va afla cu cine se culcase în noaptea aceea companioana ei. Într-un târziu renunță și cotește spre casa lui Ștefu. Sună. Apare Claudia complet răvășită, incapabilă să scoată un cuvânt. Tare pe poziție, Mathilda îi dă replica înaintea să apuce cealaltă să scoată un cuvânt.

Mathilda: Târfo, eu te-am făcut!... Eu te

distrug!...

Urcă în taxi și pleacă. Prea surprinsă de vizita neașteptată a Mathildei, Claudia țipă și începe să hohotească. De ea se apropie câțiva cetățeni. Neștiind cum să-și explice ieșirea isterică, Claudia se plânge că tocmai în clipa aceea a aflat că soțul ei a murit de infarct. Că e la morgă, dar nu știe la care. Greșeală fatală, pentru că oamenii se oferă să-i vină în ajutor. Opresc un taxi și Claudia se vede nevoită să urce, în capot, așa cum era. Ba mai mult, oamenii se oferă să o și însoțească. Reflex, femeia îi spune șoferului: „La Spitalul de urgență!“.

Claudia vede de departe Spitalul de urgență. Nu știe ce să facă. Coboară, face câșiva pași, apoi iese imediat.

În clipa în care vrea să urce în mașină o vede Saftiu.

Saftiu (bucuros): Hei, Claudia, Ștefu s-ar putea să scape... (Claudia trăneste ușa și mașina pornește. Saftiu spre sine:) Toți ne urâm de moarte! E cumplit!

Coboară treptele spitalului și-și continuă drumul pe jos spre casa lui. Cum Mathilda se temea de-o vizită intempestivă a Claudiei, continuă să hălăduie cu mașina prin oraș și se întoarce la Spitalul de urgență. Îl vede pe Saftiu mergând nefirec de senin pentru oboseala ce i se citea pe chip. Oprește, îl ia în mașină.

Saftiu (calm): Cred că scapă. I-am spus și Claudiei... Era în fața spitalului.

Mathilda (speriată): Claudia?!

Saftiu (nedumerit): Da!... A venit și a plecat...

Mathilda: I-ai spus că scapă?!

Saftiu (tot mai surprins de ceea ce se întâmplă): Da!

Mathilda: L-ai omorât... Știe că nu e moru. Știe că e la Spitalul de urgență.

Saftiu: În naivitatea mea am crezut că a salva viața unui om e un motiv de bucurie...

Mathilda: De aia n-ai ajuns tu mare!

Mașina oprește în fața casei Mathildei. Îl invită în salon, îi pune în față o sticlă de whisky și cheile de la cabinetul său particular. Se așează în fotoliul de lângă foc și se acoperă cu o pătură.

Mathilda: Eu te-am distrus, eu te salvez (îi întinde o hârtie). Află cine e posesorul mașinii cu numărul ăsta și divorțează! Du-te, vorbește cu el calm și fă-i vânt Amaliei! Cu el a fost azi noapte. Noi doi ne-am despărțit în termeni civilizați, dar astea nu-s femei, ci târfe de bordel! (îl privește atent). Să nu faci vreo prostie!...

Cu sprinteneală neobișnuită pentru vârsta ei, mai ales după o noapte de coșmar, Mathilda iese din pleduri și-l invită pe doctor să se culce într-una din camerele de oaspeți. Seara, dezmeticiiți, merg din nou la Spitalul de urgență cu mașina lui Saftiu. Ștefu e în stare gravă. Cei doi întreabă dacă l-a mai căutat cineva. Nu mai fusese nimeni, doar că muribundul repeta ceva despre o geantă și o mașină.

Îl lasă baltă și fug la casa lui Ștefu să vadă dacă mașina mai e acolo. O găsesc cu cheile rămase în contact. Caută în portbagaj și descoperă și geanta diplomat. O deschid și văd valuta, pașaportul. Iau geanta și intră în mașina lui Saftiu. O zăresc pe Claudia sosind cu un taxi.

E prea obosită și îngândurată să-i poată vedea. O așteaptă să intre, apoi pornesc.

Mathilda: Proasta, puternica, l-a lovit, l-a izbăvit de viață, fără să observe că avea în mână o geantă..., că a lovit-o cu o geantă.

Saftiu (temător): Și acum ce-o să faci cu ăștia?

Mathilda: Sunt banii mei, omule, și n-am chef să-i moștenească o coafeză!... I-ajung casa, mașina, o parte din firmă... dacă Ștefu a făcut prostia să o asociez și pe ea...

Sosesc în fața casei Mathildei. Ca și cum totul ar trebui să arate așa, femeia îl consideră oaspetele său la cină. Saftiu dă un telefon la spital și află că starea lui Ștefu s-a agravat. Vrea să plece, dar Mathilda îl oprește.

Mathilda: Cu sau fără tine, ceea ce e de întâmplat se va întâmpla... Dacă n-ai somn, ia du-te până la domnul Nandru, profesor de istorie la școala unde-i nevastă-sa! M-am interesat eu pentru tine. El e posesorul mașinii cu numărul ăla..., mașina ce stătea în fața casei tale.

Lucrurile luaseră o viteză mult prea mare pentru nervii lui Saftiu. Se codește. Mathilda insistă, omul nu vrea. Hotărâtă, femeia pune mâna pe telefon, formează un număr și îi dă receptorul. Nesigur pe el, Saftiu ia receptorul. La celălalt capăt al firului se aude vocea lui Nandru. Saftiu îl invită până la vila Mathildei. Celălalt acceptă.

E miezul nopții. În salonul mare al vilei, Mathilda în calitate de martor ocular, Saftiu ca păgubit, Nandru ca părât. Discuție calmă despre viața lui Nandru. E holtei, cu obligații față doar de părinți. E mai tânăr ca Amalia. Ezită, dar nu poate să nu recunoască relația lui cu Amalia. O învinuiește însă că ea i-ar fi făcut avansuri, i-ar fi dat telefoane să se întâlnească, să plece în excursii cu elevii ș.a.

Între timp, Amalia trece pe la cabinetul particular al lui Saftiu să se convingă dacă a reușit sau nu să-l determine să se sinucidă. Vede plăcuța luată. Își imaginează ceva grav și se întoarce acasă să aștepte o veste de la morgă. Claudia o caută la telefon. N-o găsește, apoi vine personal până la casa lui Saftiu. Întâmplarea face ca Amalia sosească tocmai atunci acasă. O pofteste înăuntru. Claudia îi povestește în amănunt adevărul despre Ștefu, Mathilda, bijuteriile și Muran.

Amalia: Intri la mititica, fetișo (îi vede lovitura de pe față). Doar dacă moare Ștefu și declari că ai depus mărturie sub presiune psihică poate că scapi! (se iluminează). Mathilda!... Dacă dispăre femeia asta toate o să intre în normal!

Claudia nu realizează la ce anume face aluzie cealaltă femeie. Amalia întreabă de Saftiu. Claudia îi spune că l-a văzut viu și nevătămat, ieșind de la Spitalul de urgență, unde e Ștefu.

Amalia (îngrozită): E la Mathilda!...

Cheamă un taxi și pornesc spre vila Mathildei. În mașină nu mai au ce să-și spună. Sunt crispate la maximum. Mașina oprește. Sună. Apare o femeie de serviciu, se face că nu o cunoaște pe nici una din cele două, le ține la ușă, merge să le anunțe Mathildei. Într-un târziu sunt poftite să intre înăuntru.

În salon, când dă cu ochii de Nandru, Amalia întepenește.

Saftiu (calm): Da, doamnă... divorțăm! Domnul Nandru e mult mai tânăr și viguros... Domnul profesor e de acord.

Amalia (perplexă, spre Nandru): Ai spus tu așa ceva?!

Nandru (privind-o cu o candoare tâmpă): Da...

Intervine Mathilda, cât să nu-i dea timp Amaliei să replice.

Mathilda (spre Claudia): Se pare că Ștefu a fost lovit și că infarctul care l-a adus în pragul morții ți se datorează dumitale!

Amalia vrea să intervină. Claudia o oprește

cu duritate.

Claudia: Stai puțin, că aici e situația mea!

Mathilda le privește superior, calm, cum se ceartă între ele, apoi cu Nandru, cu ea. Râde.

Mathilda: Nu sunteți făcute să fiți doamne!... Locul vostru e afară, la obor, între precupețe! La bordel...

Saftiu e sigur pe sine. Nandru e pierit, dezarmat, încearcă s-o liniștească pe Amalia cu stângăcia unui soț a cărui nevastă se ia în gură cu polițistul care o amendează. Le scoate ușor spre ieșire.

Nandru (liniștitor): O să ducem o viață omenească...

Amalia: Cu salariul tău de dascăl?! (îi râde în nas).

Claudia (furioasă): Am să spun la Poliție tot! Vă îmfund!

Mathilda (rămasă în dreptul mesei. Calmă): Dacă ai avea atâta curaj câtă prostie agresivă e în tine... poate ar mai fi o șansă... dar nu ești capabilă de așa ceva...

Claudia (din ușă, gătită de nervi): Te omor!

Mathilda (zâmbind): E bine că ai spus-o! Sunt destui martori! Ies. Continuă să se ciorovăie mai departe în curte, apoi în stradă. Într-un târziu se aude motorul mașinii care pleacă. Mathilda și Saftiu răsuflă ușurați. Doctorul dă un nou telefon la spital. Ștefu a intrat în comă. Saftiu se simte complet înfrânt. Îi comunică totul Mathildei care rămâne impasibilă.

Mathilda: Dacă moare, și tinerica asta nu se astâmpără, o bag la pușcărie lângă Muranul ei.

Saftiu: Ai avea suflet?!

Mathilda: Un om ca mine nu pleacă de la principii sufletești... Cu alea nu reușești în viață...

Saftiu merge la spital. Mathilda se culcă. A două zi în fața firmei de turism e arborat un steag de doliu. În birourile firmei, Mathilda cu avocatul ei face preluarea integrală a actelor ca fostă asociată. Seara îl invită la ea pe Nandru.

Saftiu se ocupă de actele de deces ale lui Ștefu. Claudia e de negăsit. Târziu, după prânz „doctorul dă de femeie în apartamentul ei. Îi predă actele, îi spune unde se află cel mort, o întreabă dacă are bani pentru înmormântare. Femeia e total abulică. Vorbește lui Saftiu despre faptul că Mathilda a dat-o afară de la firma de turism, că e la capătul puterilor, că o va scoate și din casa aceea pe care o moștenește de drept... Saftiu o liniștește și o sfătuiește să-și reia munca de coafeză, care-i mai bănoasă, iar

când va ieși din închisoare Muran să încerce să-și refacă viața. Condiția e ca la înmormântare să fie de față. Să vadă toți cât de mult îl regretă pe fostul ei soț, Ștefu, să facă tot ceea ce se cere creștinește pentru mort.

La vila Mathildei, Nandru stă prost de incredibile propuneri ce i se fac.

Mathilda: ... Te iau asociat la firma de turism... După un timp poți să-ți deschizi și singur o firmă... Condiția este s-o iei în căsătorie pe Amalia după pronunțarea divorțului! (zâmbeste) Va merge repede, te asigur... Scapi de dascălie, de salariul ăla nenorocit de profesor, de gălăgia copiilor, de examenele de grad, de reciclări...

Nandru se foiește, dă de înțeles că n-are nici un ban.

Mathilda (intuiește): Asta-i problema? Ți-i dau eu și mi-i restitui când vei dobândi ceva capital... De fapt vreau ca dumneata să conduci firma... Eu sunt o doamnă... în vârstă. Trebuie să-mi păzesc zilele și mai ales rangul... Când o să se vadă în bani, Amalia n-o să mai zică nimic. Te are. Puteți călători. Copii n-are rost să faceți...

Încă buimac, Nandru îi sărută mâna și-i mulțumește cuiva de sus pentru norocul ce se pogorase pe capul lui când se culcase cu Amalia.

Înmormântarea lui Ștefu. Lume multă. Doi preoți fac oficiile creștinești. Lângă groapă e Claudia, cernită, sprijinită de Saftiu. Undeva, mai în spate, e Mathilda, tot cernită, iar în altă parte Amalia, și la o oarecare distanță, Nandru. Mathilda privește de sub voaleță cu un aer pios dar superior spre cei din jur. Cineva o salută. Nu-și aduce aminte cine e. Deodată i se relevă chipul unui fost colonel, coleg de-al lui Ștefu, care o sfătuisse să divorțeze de el, să nu-i încarce dosarul de cadre, ca Ștefu să poată fi promovat. Privește mai cu atenție în jur și descoperă alte figuri ce i se par cunoscute, pentru că între timp au îmbătrânit cu toții. Se oprește și nu mai îndrăznește decât să privească spre coșciugul cu trupul lui Ștefu. Se țin cuvântări de adio. I se umezesc ochii. O descoperă pe Claudia. Nu-și dă seama dacă plânge pentru Ștefu, pentru taică-su, pentru bunică-su sau pentru că așa se cade la o înmormântare.

Mathilda (spre sine, zâmbind, fără să o scape din priviri pe Claudia): Habar n-ai tu, copilă, cine-s străinii ăștia necunoscuți de pe margine... în groapă te-ai arunca de frică... după Ștefu... și nu mi-ai dori mie moartea.

Saftiu își întoarce privirea spre Amalia. Femeia îl evită dar pare împăcată cu verdictul Mathildei. Se simte stingheră și fără să vrea îl caută cu privirea pe Nandru, să o salveze, s-o ia de acolo și să fugă.

Încep să fie aruncați bulgării de pământ. Claudia și Saftiu zvârlu câte un pumn de pământ apoi se îndepărtează. Ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, șoferul Mathildei se grăbește să-i ajungă pe toți din urmă să le spună: „Vă rog să ne urmați cu mașinile! Masa de pomenire o dă doamna Mathilda, în vila sa! A fost prima soție a lui și ține să-i cinstească trecerea dintre cei vii...” Doar foștii camarazi ai lui Ștefu nu par uimiți. Claudia cedează nervos și acceptă. Amalia schimbă o părere cu Nandru, apoi se îndreaptă spre mașină ca și ceilalți. Mașinile se pun în mișcare. Mathilda se așează pe locul din spate al Opel-ului său și privește discret în urmă cum se îmbarcă ceilalți. Oftează.

Mathilda (pentru sine): Ștefule, o să-mi fac o criptă mare, cât o bazilică... din marmură albă și gri, cu statui... Și-o să las prin testament să fiți puși lângă mine și tu și Saftiu, soții mei de drept... Pe placa de deasupra bazilicii o să scriu numai atât: MATHILDA von S... ca peste un veac, când va trece lumea pe acolo, să se întrebe cine va fi fost marea doamnă și ce taine va fi dus cu ea?

alexandru petrescu

Episod cu fantomă

In perioada următoare îi găsim pe Vera și Gavrilă la Iași. Așa cum bănuieți, ei au ajuns acolo cu sprijinul aceluși Vasiliu cunoscut la începutul episodului precedent. Gavrilă lucrează în industrie, la C.U.G. (Combinatul de Utilaj Greu), fiind admis și la cursurile serale ale Facultății de Mecanică. Ea își crește copilul. Sperăm să nu vă speriați când vă vom spune că acest copil era o pisică. Nu e nici o glumă sau ironie. Vera susținuse la un moment dat că e însărcinată, deși nu prezenta semnele exterioare și într-o seară când Gavrilă venise acasă, îl anunțase că au un copil, prezentându-i o pisicuță mică și dulce, cu pete portocalii, albe și negre și cu un boticuli foarte roz. Noul tată își admirase odorul și îi oferise o farfurioară cu lapte, pe care pisicuța o limpăise cu plăcere, deși cam strănutând. Încercase să îi aranjeze culcușul într-un coșuleț, dar fiica lor nu acceptă să se culce decât pe pat, la picioarele părinților. Aceștia locuiau într-un mic apartament de două camere, într-un bloc nou, în spatele zidului Goliei. Orașul le plăcuse din prima clipă, deși pe Vera ar fi putut-o deranja că sunt prea multe biserici și mănăstiri. Ea însă nu avea prejudecăți și privea problema din punct de vedere arhitectural, nu altfel, fiind sensibilă la frumos. Spre deosebire de alte orașe bisericile nu fuseseră aici dărâmate sau mascate de blocuri noi, ci, dimpotrivă, degajate de construcții parazit, restaurate și puse în valoare. Vera putea face totul ca ele să dispară într-o noapte, cel mult într-o săptămână; dar nu voia. În afară de creșterea pisicii ea își ocupa timpul cu lecturi în biblioteca Universității ieșene, studiind printre altele istoria religiilor. Nu este nici asta o glumă. Hotărâse că era util să cunoască armele sau contradicțiile părții adverse. De altfel câți reacționari nu ați cunoscut chiar dumneavoastră – eu am cunoscut – ce studiaseră foarte temeinic marxism-leninismul tocmai pentru a-l putea combate, ajungând să-l cunoască mai bine decât destui membri de partid.

În legătură cu Vera trebuie să mai clarificăm un aspect. Te-ai putea aștepta din partea unui drac să fie rău și să facă rău. Or, din câte am putut observa până acum, ea nu părea deloc rea. Dimpotrivă, toate năzbâțiile ei o arătau o făptură curajoasă, demnă, plină de dorința de a pedepsi străbătășile. A trebuit de aceea să consultăm din nou tratatele despre care am mai vorbit, și alte vechi scrieri de unde am putut afla următoarele: dracul este mai vicelan decât bănuim, el se ascunde în spatele unor unelte, ceea ce urmărește el fiind nu să facă el însuși răul, ci să-i provoace pe alții să îl realizeze. Este o acțiune subtilă, nu totdeauna ușor de depistat, conducând la crearea de nemulțumiri și mornită revoltă, la degradarea treptată a conștiințelor și sufletelor, care devin astfel marfă de vânzare. Fermentul țigănesc despre care am vorbit mai sus este un detaliu minor. Dracul poate avea planuri mult mai ample. Să crezee o stare de spirit generală de nepăsare și lehamătuială. Profesorii vor da note de complezență, nefiind interesați să învețe și să educe pe școlari, ci să-și facă planul de școlarizare fără repetenți. Medicii vor prescrie medicamente care lipsesc și vor neglija uneori pe cei care nu le aduc plocoane. Ziariștii vor scrie la comandă și vor trece sub tăcere știri incomode. Se va întinde absurdul provocat de incompetență, construcțiile gigantice inutile, irosirea de fonduri prin crearea de industrii nerentabile, lipsurile alimentare conducând la comerț negru, dorire de mărfuri și speculă. Acesta este obiectivul diabolului: să instaureze minciuna, ipocrizia, falsul, lenea, lăcomia, brutalitatea grosolană, lingușirea, șmecheria și intriga, într-un cuvânt să instaleze domnia Răului. Prea drăgălașa și

atât de simpatica Veră să fie ea capabilă de astfel de diabolice planuri? Vedeți, prea serioșii mei cititori, însuși faptul că vă puteți îndoi este o dovadă a adevărului cuprins în vechile mele hârtoage. Mai adaug faptul că Vera era doar un mic drăcușor printre miile de draci care își băgau coada pretutindeni.

Să trecem însă mai departe. Gavrilă și Vera trăiau la Iași destul de singuri. Uneori îi vizita binefăcătorul lor, Vasiliu. Acestuia îi plăcea să stea la taclale, le vorbea despre celebritățile Iașului, despre Eminescu, despre mișcările muncitorești, dar și cele fasciste din trecutul orașului. Îi plăcea să glumească spunând despre el însuși că e ca o sfântă treime, țaran în copilărie, devenit apoi muncitor la atelierele Nicolina, iar acum, în urma absolvirii academiei de științe sociale, intelectual.

Din aceeași epocă datează și prietenia lor cu o fantomă. Firește Gavrilă nu știa că celălalt avea această calitate, pentru că în întâlnirile cu ei noua lor cunoștință lua formă umană, dar Vera era în completă cunoștință de cauză. Era vorba de un adolescent cu numele de Dan Nicodim, care trăise la Iași prin anii '935, locuise într-o căsuță așezată chiar pe acele locuri în spatele Goliei, plecase prin 1940 să cucerească Bucureștiul, iar acum după moarte rătăcea din când în când pe meleagurile adolescenței lui. Puțin înainte de terminarea războiului, în timpul luptelor de pe frontul Chișinău – Iași, căsuța fusese rasă de pe fața pământului de o bombă, ceea ce îi permitea lui Dan Nicodim să susțină că plecând la București a fost ghidat de premoniție. Nu cucerise însă Bucureștiul așa cum ar fi dorit el, ca scriitor și ziarist. Cucerise o femeie iubită, călătorise, murise pe la 73 de ani și acum, ca fantomă, se înfățișa din nou tânăr, așa cum arăta în anii petrecuți la Iași. Îi plăcea să le povestească mici întâmplări despre părinții lui, prieteni, cățelușă, întâlniri. Lăsa să se înțeleagă că nu era vorba în acele povești despre el, ci de altcineva. Gavrilă putea să nu-l creadă, dar nici că ar fi o fantomă nu-i putea trece prin minte.

De câteva ori se întâmplă să vină Vasiliu când în micul apartament se afla și Nicodim. Acesta vru să dispară, dar Vera îl opri. Vasiliu găsi de cuviință să se prezinte din nou în tripla lui calitate de țaran, muncitor și intelectual.

– La drept vorbind, spuse Vera cu felul ei direct, fără însă a vrea să-l jighească, mărluțu nu ești chiar nici una. Țaran ai fost, acuma înscriindu-te în fomenoșii generali de dispariție a țărănimii. Muncitor nu mai ești – am auzit că și ei vor dispărea, transformându-se în ingineri sau supraveghetori de roboți. Iar intelectual, să fim oameni serioși. Doar pentru că ai o diplomă de activist, nu înseamnă să ești un intelectual.

Vasiliu, deși începuse să o cunoască și să se deprindă cu felul ei de a fi, se înnegură.

– Intelectual nu este cineva prin profesie, ci prin preocupări; cunoștințele de mecanic nu mi le poate lua nimeni; iar țărănia mea este vizibilă. Mai bine să dispară. În cadrul fenomenului general de dispariție a țărănimii.

– Nu te supăra, spuse Gavrilă, așa e ea. Eu cred dimpotrivă că poți păstra mentalitatea sănătoasă de țaran, însușindu-ți în același timp cunoștințe solide tehnice sau din orice domeniu al culturii și devenind un intelectual. Ceea ce e cazul cu dumneata. Nu cu alții.

– Eu ca orașan, interveni Nicodim, cunosc valorile țărănești mai mult din literatură, prin Ion al lui Rebreanu sau Moromete al lui Marin Preda. Pe această bază, atât imaginea idilică a țărănimii, cât și lamentările despre dispariția ei mi se par puțin exagerate. Firește, mulți țărani au fugit de pe ogoarele lor, în primul rând pentru că li s-au luat și

pe urmă pentru că au putut câștiga mai bine ca zidari, zugravi, lucrători pe șantiere, mecanici...

– Navetiști cărând saci de pâine de la oraș...

– Dar despre ce țaran ne lamentăm? Despre cel avid de pământ, de pe vremuri, sau cel lacom de chiverniseală de azi, aviditate și lăcomie explicabile prin sărăcia lucie, foamea și lipsurile în care a trăit de veacuri țaranul? Sau e vorba despre acel țaran păstrător de tradiții, creator de cultură, arhitectură, costume splendide și cântece minunate? De el mi-ar părea rău. Dar nu este nici un mijloc de păstrare a acestor comori? În ce constă mentalitatea țărănească pe care vrem să o apărăm: ospitalitatea, omenia, dorul, sau viclenia, neîncrederea atavică, avariția? Sau o combinație între ele? Dar mentalitatea muncitorului în ce constă? Revoluționar de profesie? Chiar în țările în care se spune că a dispărut exploatarea? Dar mentalitatea intelectualului? Nevoia de a gândi liber, de a pune în discuție, de a căuta?

Instinctiv, Nicodim încercase să provoace o discuție spre a depăși momentul de tensiune creat prin remarcile Verei. Dar Vasiliu nu se lăsă atras în această dezbateră. Nu atât pentru că avea reflexul de a se feri de necunoscuți (prudență țărănească), nu atât pentru că prefera formulele gata făcute învățate la școlile de partid, ci mai ales pentru că toată atmosfera i se părea neplăcută, artificială. După puțin timp pretextă că are o ședință și plecă. Nu încetă să își vadă noii lui prieteni, dar la ei acasă venea mult mai rar. Curios era că nu pe Vera părea supărat, ci mai ales îl deranja prezența lui Nicodim pe care îl evita în mod ostentativ.

Într-o seară Vera îl găsi pe Nicodim dansând peste fantoma fostei lui case, intrând în ea străbătându-i camerele, jucându-se cu fantomă cățelușei lui, reluându-și plutirea peste biserica, zidul și turnul Goliei, apoi mai aproape peste cealaltă biserică, a Vovideniei, sau mai departe spre Mănăstirea Barboi. Vera îl chemase sus în apartamentul lor și îl întrebase de ce revine mereu pe acele locuri.

– Nu știu, răspunse el. Este de fapt inexplicabil. Nici nu m-am născut aici, nici n-am fost fericit în această casă. Când am fost eu fericit? Când am primit în dar un ursuleț de pluș pe care l-am păstrat până la sfârșitul vieții? Când am avut primele femei? Într-un bordei o fată cu rochia de dantelă neagră pusă direct pe piele? Acasă o slujnicuță la fel de avidă ca și mine să cunoască plăcerile dragostei. Ferice însoțită întotdeauna de teamă. Să nu fiu văzut intrând în căsuța fetei cu rochia de dantelă. Să nu fim prinși în bucătăria unde se culca cealaltă. M-am îndrăgostit în acea perioadă de o elevă frumoasă, care nu mă lua în seamă, considerându-mă prea copil. Îi spuneam Lu.

– Ba da, murmură Vera. Știa că ești îndrăgostit de ea, se amuza puțin. Trebuia să îndrăznești.

El descoperi atunci ceva ce nu observase, că ea avea chipul lui Lu și îi zâmbea enigmatic, la fel ca cea de atunci.

– Poate... Am fost fericit, continuă tulburat, când am scos o revistă a elevilor? Nu avea nimic original... Am fost fericit la unele spectacole ale Teatrului Național? Nu știu de ce mă întorc mereu pe aceste locuri de unde am fugit...

În acea seară, în mod ciudat, când Gavrilă intră pe ușă Nicodim se făcu nevăzut. (Nu avem intenția să deschidem o nouă paranteză asupra naturii sentimentale a fantomelor, dar în mintea oricui poate apărea bănuiala că Dan Nicodim devenise gelos.)

După un timp buna fantomă, tot umblând de colo colo, descoperi într-o hruță de sub fosta lui casă un sipet cu bijuterii. Încă de pe vremea când locuia efectiv acolo, pământul se surpa din când în când în dreptul porții de la grădină și tatăl lui găsi în groapa formată o pipă de lut turcească. Oamenii vorbeau despre existența unor hrube și chiar a unui tunel care ar fi mers de la Golia la mănăstirea Cetățuia. Într-una din acele hrube găsi Nicodim sipetul cu odoare. Scosese din el o salbă din galbeni de aur și voise să i-o ducă femeii care îi fusese toată viața iubită și soție, Magda, care încă mai trăia la București. Lu, cum spusese și el, fusese doar o iluzie, o scurtă dragoste imaginară. Deși fantomă, Dan Nicodim mai știa care sunt reglementările de la noi cu privire la aur, comori și alte descoperiri de acest gen, așa că renunță la ideea inițială, temându-se ca Magda să nu aibă neplăceri; îi oferii deci salba Verei, convins că ea va ști să se descurce.

De aici provin noile întâmplări și noile încercături pe care hotărâ Vera să le provoace.

Literele poeziei și prețul delimitării

Rodica Draghinescu: *Aproape cald*, Editura Plumb, 1994; *Fiecare avem sub pat niște fotografii de care ne este rușine*, Editura Marineasa, 1995

de ȘTEFAN ION GHILIMESCU

Dintr-o prejudecată care e proprie, cred, misoginilor (apreciind că ridic sau cobor nedemn ștacheta analitică, postat într-un punct de observație nu tocmai potrivit), cu o singură excepție, am ezitat să scriu până acum despre poezia femeilor. Cu vremea, pe măsură ce m-am eliberat de așa-zisul complex shakespearian al „atingerii“, rezervele mele devenind tot mai palide, m-am surprins citind cu voluptate și dorind să scriu despre poezia unor poeți precum Ileana Mălăncioiu, Gabriela Melinescu, Angela Marinescu... Consider, de altfel, **muntele calvarului din Sora mea de dincolo** o poezie care restituie exact celor două emisfere de Magdeburg – la două capete de lume, „de carne dulce și parfumată“ – funcția de conservare a atâtor ipostaze ale vidului care ne ține legați de această lume. Disperare, numele tău e adesea femeia, aș putea zice fără teama de ridicol... Pentru a nu lungi vorba, mărturisesc, iată, că poezia femeilor mă ia în primire nepregătit.

Recent, doamna Rodica Draghinescu, pe care o știu vag de la Serbările ASTREI, mi-a trimis fără nici o precauție două cărți de poezie ale Domniei Sale, încurajându-mă să scriu despre ele. Gestul necugetat al doamnei Draghinescu mă obligă, cu atât mai mult cu cât poezia pe care descopăr că o scrie e un exercițiu superior, un succedaneu disperat și bizar de con-firmare a pulsionilor vieții sub strategiile și configurația imaginativă a literelor.

Mai dezlănat, după o maieutica, presupun, grea, volumul **Aproape cald** încredințează în pagini de o nedezmănită franchețe buimăceala tinerei femei (personaj liric), brutal ieșită din copilăria atât de frumos ocrotită de fustele bunicii, pe de o parte, și trezirea violentă a instinctului matern, contrariat absurd de pulverizarea iubirii și abandonul partenerului, pe de altă parte. Între copertile elegant-disperatului **Aproape cald** încap astfel toate căutările, rătăcirile și recursul ființei care-și caută cu sadism orgolios în slăbiciuni și greșeli puterea de-a supraviețui și-a se edifica în cămașa suferinței. Tragic e, cum vom vedea, mai cu seamă, în cel de al doilea volum al poetei, că, deferind o asemenea dramă textului „nocturnodioptric“, poetul simte cum acest **hățiș biografizat** se alterează sub presiunea unei ficțiuni profitoare care antrenează totul într-un „bordel al cuvintelor“. În acest stadiu al nașterii/facerii, poezia este pentru Rodica Draghinescu o depășire înceată a ignoranței și a neiertatei egalității dintre sfințenie și păcat (p. 58). Poemul e o floare înălțurată din fruct, de lucrul crescut (**Manifest II**) în moarte cu acte în regulă. Poezia se prelungeste în jos (**vineri, 13 martie**) ca o maturitate infirmă, sigilată peste virginitate cu cifre mici, orizontale, un soi de fotografie lipită de cerul gurii, în care dezordinea și praful protejează... Poezia este un ETC în care-și ține vidul ora de, caligrafie; pariul nonfigurativ al eului cu zonele reapure.

Un organ invers, desăvârșind un răspuns al absenței e poezia...

Simbolurile predilecte ale acestui prim volum de versuri al Rodicăi Draghinescu sunt oglinda, laptele și masa (de disecție). Toate trei au darul de a acredita un fond de feminitate profundă, tragic constrânsă și adusă la condiția de a ține pasul cu umbra (realul). Într-o primă figurație, oglinda se dovedește a fi un semn lunar al plămuirilor strâmbe care ademenesc, fură mințile și rup dinții copilăriei. „...curentul lunii soarbe/ tot ce s-ar putea vedea și tot ce nu./ doar praf. oglinda în cruciș domnește./ nu-i pasă. se-acoperă zeflemitor./ vine spre mine./ vine și eu nu pot să mă mișc./ se face. se face din păienjeniișul oglinzii/ ondulându-se ca un lemn păros. vine./ între noi e doar o secundă, un sunet milos./ dărdăind în memorie precum cărțițele în afara mușuroiului./ băjbăind cu mână il lovesc./ intimitate extravagantă:/ o linie dreaptă pornind./ ai ajuns cu bine. coboară./ mergi singură pe jos./ îmi pipăi ochii, dar nu am ochi./ îmi miroso mâinile, am mâini de foc...“ (**Cafea fierbinte**). Dar oglinda e și semnul **apei groase** (amniotice) în care se plămădește oul, partea reversă a „hârtiei necurate“ – „în transfocarea meschină a versului“ –, descoperind în scris fragmente ale războiului singurătății. Oglinda e, așadar, fața increatului, a morții gestante și lirice, fumul subțire pe care îl lasă existența în **aproapele cald** al infinitului... Într-o asemenea apă poetul intră cu ochii închiși, precum desculț în propriul destin.

Simbol al fertilității și maternității, în genere, **laptele acrit și brânzit** devine în versurile Rodicăi Draghinescu **aruncătorul de flăcări** al ceasurilor sparte, **vârtej ocult** care atestă episodice proprii succesiune între vii și morți. Laptele ca mană, pe de altă parte, e păcatul și înțelepciunea de-a nu renunța să înfrunți urâtul, afirmând voia lui Dumnezeu în trăirea extazului unui alt fel de trup.

Dacă simbolurile despre care am discutat sunt rodul și rațiunea universului intrinsec al poetului, simbolul **mesei** (de disecție) trebuie văzut ca un artefact productiv și, totodată, ca tehnică inedită de sporire și înnobilitare a materiei impure din care se gătește diurn poemul. „Cositul umbrei, obstacole,/ tusea îndrăgostiților alergași,/ apropierea, peisajele gratuite./ tandrețea unui rău fredonat/ și mai ales acest acum./ în bucătărie./ prădat de fățarnice făpturi./ îmi șterg mâinile, imperiala nădăduire./ la dreapta, la stânga, ritmuri de fum./ bunicile torc însoțirea ostilă./ un rol, o lubeniță căzând de pe dulap/ și ceea ce mă cuprinde nu e/ nisipul grămădit în ea./ ci pârăitul precum o rupere festivă/ sâmburi, sâmburi de lubeniță/ noduli crescuți pe pereți și sub pat/ intimitate neîmplinită./ raiul necopt, sufocat/ o ordine imaginativă înainte/ alt fel de întuneric abandonat/ stoluri de vrăbii, îngeri înfometati./ un soi de plută, o joacă împărțită/ între poem și friptură “.

Ieșită de sub teascuri, luna trecută, a doua plachetă de versuri a Rodicăi Draghinescu (ce titlu!: **fiecare avem sub pat niște fotografii de care ne este rușine**), atât sub aspect editorial grafic (Editura Marineasa – Dan Ursachi) cât și, mai ales, din punct de vedere al densității substanței poeticești îmi pare, dacă nu superioară primului volum, în orice caz mai bine timbrată pe ansamblu.

Speriat de perspectiva biografizantă pe care ar putea aluneca lectorul, altminteri reacționând într-un plan superior abstractizant stuporii existențiale de care e excedat, poetul transferă jocul poetic (cu masă de disecție și bucătărie de campanie cu tot!) în teatrul de marionete al cuvintelor și gesturilor care îl vorbesc și îl exprimă, astfel, mai bine. Poezia maculării și a pierderii iluziilor din **fiecare avem...**, scrisă cu o fervoare sadică, lasă să se vadă până în străfunduri vegetația luxuriantă a realului otrăvit. „În tren a fost ca-n dragoste/ am dormit cu întreruperi dar mulțumit/ femeile cfr/ și-au făcut treaba între picioarele mele/ a rămas doar scrumul/ fumătorului de la intrare/ cât un ou de biblică/ ce întristează memoria/ în dreptul fostei fabrici de pălării/ numele mi-a fost strigat/ de trei ori de la el mai încolo/ munți de panglici/ unde se spânzuraseră tot soiul de păsări/ la care nu te așteptai să reînvie/ chiar dacă e la modă aripa/ din postavul aruncat peste bălți/ țâșneau craterele unei elegante mototolite/ haltele afixaseră listele cu MISS YOGA.“ (**Am dormit cu întreruperi dar mulțumit I**). Mariajul ca escală în marea călătorie fără adresă („bărbatul împrumutat pe care i l-au botezat ca tată“ – **Revizuire tehnice** –), obsesia dragostei denivelată la 1,90, complexul maternității deturnate („la pesimismul generat de năvălirea vacilor în sala de tribunal/ de aici premoniția venirii laptelui“), iubirea dezmarginată și tragică, amintirile copilăriei, bunul simț și duioșia anihilante, toate devin în **fiecare avem...** subiectele unor „enunțuri nedezvoltate“ despre avatarurile pierderii greutății specifice a omenescului. **Locuitorul vidului**, surprins în atâtea ipostaze speculare de cuvântul devenit vehicul al scindării, se lasă cu voluptate purtat în versul Rodicăi Draghinescu „dintr-un tunel în altul“, într-o aventură absolut năucitoare, în parte, recuperatoare ca ersatz. E de fapt, dacă mă gândesc bine, o revanșă fantastă și halucinatorie, un „banchet“ exorcizator al fricii de îmbătrânire și moarte. Aș putea spune că poezia ca atare – așa cum se ridică gros-subțire din retortele versului Rodicăi Draghinescu – nu e un text de dincolo (un metatext), ci chiar textul lumii care ne scrie. Un text absurd pe care autoarea și-l deslușește ca femeie în felul său propriu, asumându-l fără urmă de iluzii și sentimentalism. Făcând „o excepție absolut ciudată“ (Katalastos), cred că pentru asta se și nasc poeții: **SĂ BUCHISEASCĂ LA NESFĂRȘIT LUMEA.**

Cu Pierre Aubenque despre

Pierre Aubenque: Ființa nu este un obiect, ci condiția posibilității sesizării oricărui obiect; în consecință, de vreme ce ființa nu este un obiect pentru că este o condiție a posibilității sesizării oricărui obiect și, în consecință, de vreme ce ea este orizontul, ea nu poate fi obiectivată fără „cercuri”, fără contradicții, pentru că ea este orizontul însuși al oricărei obiectivări posibile; orizontul nu poate fi sesizat ca figură închisă și determinată, el nu poate fi definit în sensul propriu al termenului, pentru că orizontul nu are sfârșit, nu are limite; orizontul e nelimitat. În consecință, nu cred că poate exista o obiectivare posibilă a orizontului și deci orizontul e, totodată, o condiție a posibilității și în același timp precomprehensiunea sa, este condiția oricărei experiențe particulare de obiectivare în ordinea cunoașterii (poate, și în ordinea sentimentelor). Cred că sarcina efectivă a filosofiei a fost aceea de a tematiza această precomprehensiune.

Aristotel, care avea deja experiența sistemelor filosofice anterioare, de la Parmenide la Platon în special, este primul din interiorul acestei tradiții care ne-a pus în gardă împotriva unei unificări (pe care eu o numesc prematură) a ființei. El a pus în lumină faptul că ființa se spune în multiple sensuri, ceea ce se traduce deja, la nivel semantic, prin polisemia termenului ființă în limbile indoeuropene, în sensul că manifestarea sa e multivocă: ea e multiplă și nu poate fi exprimată, descrisă și mai puțin definită printr-un discurs care ar fi uniform și univoc. Așadar, ființa însăși, în apariția sa, este o deschidere, o deschidere tocmai a acestui orizont fără de care nici o experiență particulară nu ar fi posibilă și fără de care nici o experiență particulară nu ar putea căpăta un sens. Cred, deci, că, atunci când vorbim despre unificare, trebuie să avem prezent în minte acest caracter de infinitate și de nelimitare a orizontului ideilor noastre, ceea ce face deci imposibilă o pretinsă totalizare încremenită, oprită (care, pe de altă parte, ne îndeamnă spre un obiectiv infinit de aproximare și meditație, de reflecție, pentru a exprima, atât cât este posibil, în mod conștient, această infinitate).

Într-o altă tradiție – cred că există raporturi sau apropieri între gândirea filosofică și alte

Convorbirea de față reprezintă continuarea dialogului *Despre destinul și responsabilitatea filosofiei*.

tipuri de experiență – într-o tradiție mai mult religioasă, cred că am putea numi aceasta *misterul ființei*. Există în ființă ceva sacru, dar sacral este, deopotrivă – cum bine au arătat istoricii religiilor – ceea ce ne atrage și, pe de altă parte, ceea ce ne neliniștește. Ne cutremurăm într-un fel în fața sacralului, există un fel de respect reverențios al sacralului, și în același timp suntem atrași de el. Cred că ființa este, simultan, ceea ce ne atrage prin unitatea însăși și prin însăși unicitatea ei, în același timp ceea ce ne interzice să o captăm (*arraisonner*), să o rechiziționăm într-un fel pentru unul sau altul dintre proiectele noastre particulare (sau oricare dintre ambițiile noastre parțiale).

Corneliu Mircea: Înainte de a relua ideea polisemiei ființei aș dori să îmi exprim deplinul acord cu meditația dumneavoastră despre unificare, dar voi încerca să schițez modalitatea exactă în care înțeleg acest caz. Cred că nu suntem și nici nu putem fi în orizontul ființei – și nici nu vorbim, efectiv, din interiorul acestui orizont originar și transcendent – dacă nu ne desprindem de condiția „polară” a conștiinței de sine (prin care ne sesizăm pe noi înșine, diferențiindu-ne de o lume „obiectuală”), dacă nu gândim – și dacă nu ne dizolvăm, simultan, în – *unitatea ireductibilă și transcendentă* numită de Xenofan unul: *to hen* (unul legat încă de orizontul sacru al zeului: *ho theos*) și apoi, de Parmenide, *ființă* (*to on*). Acest act unificator originar presupune o infinită iubire, iubire ce desființează – prin ființa noastră gânditoare – limitele dintre entități, topindu-se în unul atotcuprinzător (ființa). Cred că aceasta este condiția fundamentală pe care trebuie să o îndeplinească oricine a filosofat și filosofează (de altminteri *yoga* înseamnă tot *uniune, unire*).

Numai că, imediat ce am intrat în această unitate originară, transcendentă, *suntem absorbiți de o mai nouă și mai adâncă „unitate”* (să o numim astfel în lipsă de alți termeni). *Unul* se dovedește a fi, deci – cum a demonstrat-o Platon, extraordinar, în *Parmenide* – *non-unul* (sau *altul*). Diferențiindu-se de sine însuși, acest unul-care-e-altul pătrunde – și va pătrunde la infinit – în mai adâncă sa „unitate”. *Unul se unifică*, deci, dar pornind din – și devenind prin – orizontul transcendent pe care îl presupune și reprezintă. Ființa este, așadar, deschidere în sensul în care ea însăși – ca unitate transcendentă realizată – își caută mai profund unitatea, mai adevărata ei ființă. Și atunci cred că putem înțelege discursul filosofic (despre

ELOGIU

unul sau despre ființă) ca fiind o modalitate – una dintre cele multe posibile – de a re-găsi treptat, această „unitate”. Ființa se dezvăluie – cred eu – categorial, dar în măsura în care se dezvăluie, ea se și fundamentează: se re-întemeiază. Cred că expresia *pollakos legetai* se poate înțelege și în acest sens: polisemia ar putea desemna semnificațiile multiple pe care ființa le acceptă și prin care se definește și devine, intrând – cu fiecare nou moment categorial – în originar.

Dar mă întreb dacă nu cumva polisemia invocată de Aristotel nu poate sugera, printre altele, și imposibilitatea cuvintelor de a exprima inexprimabilul. Să mă explic: oamenii folosesc cuvintele într-un sens convențional, semnificațiile acestora stabilindu-se printr-o reciprocă recunoaștere a unor calități sau procese, care sunt percepute, reprezentate și, în cele din urmă, gândite într-un orizont semantic comun. Gândirea filosofică, în schimb, se referă la concepte de mare generalitate și, în primul rând, la principiul fundamental obținut printr-un efort suprem de abstractizare. Atât principiul fundamental cât și categoriile metafizice care îl exprimă și îl dezvăluie progresiv aparțin unui ținut originar, metafizic, transcendent, ținut care a trebuit – gândit fiind – să fie numit. Ce nume ar fi putut purta? *To hen* (unul) i-a spus Xenofan, *âpeiron* – Anaximandru, *to on* – Parmenide, *nous* – Anaxogora, *to pantelos on* (ființa întru totul desăvârșită) – Platon, *to on he on* și *ousia* – Aristotel, *Dao* – Lao Zi etc. Unele nume au fost inventate, altele au fost transferate din tradiția religioasă în gândirea filosofică, altele au fost preluate pur și simplu din limbajul curent și reinvestite cu semnificații. Nu cumva polisemia ființei (despre care vorbea Aristotel) poartă în sine și urmele acestui transfer de sens?

Să recunoaștem că termenul însuși de *ființă* are, pentru mulți oameni, sensuri diferite. Unii recunosc în el doar vietățile însuflețite, alții rețin în special semnificația determinată a conceptului raportată la *ceva determinabil* (și aici ne găsim în sfera lui *das Seiende, l'étant, a fiindului*), și numai o categorie relativ restrânsă pot intui și gândi ființa originară în suprema ei abstracțiune. Nu cumva polisemia ființei poate fi privită și în acest sens? Nu cumva polisemia a rezultat, deci, și din ruptura de planuri pe care a presupus-o gândirea filosofică atunci când ființa a devenit principiul suprem, transcendent, iar în universul spiritual au apărut mai multe sensuri ale aceluiași cuvânt? Aceeași remarcă aș face-o și despre categorii: *poion?*, *poson?*, *tópos*, *hronos*; toți acești termeni au fost preluați din limbajul comun, investiți fiind ulterior cu noi semnificații conferite de ținutul originar în orizontul căruia au pătruns și prin care s-au definit. Mă gândesc că polisemia poate fi efectul și al acestor inevitabile „rupturi” în planul gândirii, iar întrebarea care se pune, e deci, în mod firesc, mai gravă. Nu cumva filosofia invocată de atâtea ori ca fiind vinovată de ororile acestei lumi este chemată la ordine fără discernământ și greșit, atunci când tărâmul pe care-l descrie și reprezintă e dincolo de lumea finită și concretă (pe care o conține, desigur, dar

DIALOGULUI

într-o sublimă sinteză)? Nu e întâmplător faptul că tocmai cei care vorbesc în numele filosofiei și condamnă filosofia nu au nimic de-a face cu marea și adevărata revelație pe care și-o procură acest tip de meditație, desfigurându-i limbajul și caricaturizându-l, transferându-l deci într-o zonă unde filosofia a încetat de mult să existe?

Pierre Aubenque: Da, aș vrea să răspund la câteva puncte ale întrebării dumneavoastră foarte complexe. În primul rând, despre polisemie, despre ambiguitatea cuvintelor în general și a termenului cel mai răspândit – ființa. În mod deosebit, cred că există cel puțin două forme de ambiguitate: există ambiguități accidentale, datorate unor fenomene de neînțelegere între oamenii care folosesc același cuvânt, dar care nu îl înțeleg în același sens; aceste fenomene de ambiguitate se datoresc unei analize insuficiente, unei reflecții insuficiente, și, poate, unui dialog insuficient. Cred că în semnificația cuvintelor există o parte convențională, și în consecință convenția presupune o înțelegere prealabilă, în general implicită, eventual explicitabilă între oameni. Cred că acest tip de polisemie trebuie lăsată de-o parte de gândirea filosofică elementară. Dar există o polisemie care rezistă la această analiză catartică, purificatoare, prealabilă. Este cazul polisemiei unui termen important, esențial, ca *ființa*. În acest sens, Aristotel ne spune că ființa are multiple sensuri, în sensul în care ființa este înțeleasă diferit de oamenii care trăiesc în orizontul opiniilor comune și cei care au ajuns la cunoașterea veritabilă. Dar există și o polisemie care rezistă la orice formă de corecție pentru că ea este tocmai expresia multiplicității, a pluralității interne și originare a ființei înseși.

Spunând aceasta și insistând prea mult asupra polisemiei, am risca pierderea sensului și chiar exigența unității. Din acest motiv trebuie să completăm teza lui Aristotel, cum a făcut-o, de altfel, el însuși, spunând că sensurile multiple ale ființei, care sunt într-adevăr ireductibil multiple, adică ireductibile unele la celelalte, nu sunt mai puțin legate între ele printr-o perspectivă a unității pe care am numit-o focală; există un focar, un punct de convergență spre care tind semnificațiile diferite ale ființei. Acest focar, această unitate focală pe care tradiția a numit-o adesea transcendentă pentru că ea transcende orice particularitate, implicit orice particularitate categorială, pe de o parte ne animă și ne face posibile experiențele, în pluralitatea lor și în sursa lor comună, și pe de altă parte, această unitate transcendentă ar trebui să fie nu obiectul – pentru că eu cred că termenul de obiect ar fi, aici, inadecvat – ci ideea ordonatoare a cercetării filosofice. Tematizarea acestui transcendent e tocmai sarcina metafizicii ca teorie a ființei, ca ontologie. Deci polisemia semnifică faptul că aspectul negativ este exterior față de ceea ce, în realitate, este o unitate focală, altfel spus, o unitate „tendențială”, o unitate care nu a fost realizată niciodată în mod obiectiv, dar care este chiar orizontul tuturor experiențelor noastre și, de asemenea, al tuturor căutărilor noastre.

Așadar, cred că în aceasta constă rolul pe

care filosofia trebuie să îl joace: cred că erorile filosofiei sunt doar cealaltă față a acestei sarcini pozitive. Cred că filosofia, sub forma sa instituțională și prin conceptualizarea ei, este un fenomen european, chiar dacă acest fenomen a sfârșit prin a se universaliza. E o istorie închisă, într-o oarecare măsură, a filosofiei – îndeosebi a metafizicii – care trădează o anumită derivă, o oarecare uitare a sensului întrebării inițiale – în această privință m-aș referi bucuros la Heidegger care mi-a fost profesor –, uitarea ființei care caracterizează filosofia în istoria sa, astfel că sarcina filosofiei de azi și de totdeauna este de a învinge această uitare, cu alte cuvinte de a reveni mereu la problema inițială, la problema sensului ființei, care rămâne un sens unic ca tendință, în ciuda pluralității constatabile a manifestărilor categoriale.

Dumneavoastră ați spus că, în această căutare a unității, filosoful, ca reprezentant – ceva mai conștient – al umanității, întâlnește obiectele în orizontul transcendent al ființei. Aș adăuga însă că el nu întâlnește obiectele decât în măsura în care el îi întâlnește și pe ceilalți oameni; el se întâlnește cu alți oameni care întâlnesc, de asemenea, aceleași obiecte. Orizontul transcendent al ființei nu este, deci, pur și simplu, orizontul experienței actuale a empiricității, ci este și orizontul comunicării și al dialogului dintre oameni, pentru că oamenii

vorbesc între ei și vorbesc, evident, în conversațiile cele mai comune, despre ființările (*étants*) particulare. Dar atunci când *die Seiende* (în franceză, *les étants*), atunci când oamenii vorbesc între ei, ei vorbesc despre obiecte, ei își comunică informații; dar atunci când ei duc mai departe schimburile de reprezentări de sentimente, prin aceste schimburi empirice, facturale, ei își comunică altceva decât informații asupra fiindului; ceea ce

ei își comunică, puțin câte puțin, în chiar schimbul de idei, e însăși structura schimbului, structura însăși a comunicării. Cred că această structură a comunicării e *ființa*.

Iată de ce am scris că ontologia este o axiomatică a comunicării, în sensul că ontologia filosofică tematizează principiile, axiomele (ca de exemplu principiul non-contradicției sau principiul cauzalității), axiome și principii fără de care o conversație, schimbul de informații, dar și, la un nivel mai profund, de reprezentări, nu s-ar putea produce. Cred că acest orizont al comunicării nu este mai puțin esențial pentru înțelegerea ființei decât întâlnirea cu obiectele: întâlnirea cu obiectele este importantă, ea a determinat cunoașterea științifică și, în egală măsură, pe cea tehnică; aceasta, mai cu seamă în forma sa modernă, este și ea o acțiune de totalizare a obiectelor, la un nivel mai profund decât al acestei comunicări de informații asupra obiectelor, cu consecințele sale tehnice; există o comunicare *întru ființă*. Ființa este deci unitatea umanității. Oamenii trăiesc în ființa care este tocmai străvechiul, originea, locul comun (cum s-a spus, dar într-un alt context), *topos-ul*, fără de care și în exteriorul căruia nu ar mai exista unitate și, în mod deosebit, comunitară. Cred că această perspectivă a unității ce se cere mereu construită, desăvârșită – pentru că ea nu e niciodată atinsă ca atare –, această perspectivă a unității animă schimburile interumane, care nu sunt în mod esențial și nu în primul rând economice, dar și schimburile intelectuale și, mai profund încă, pe cele spirituale.

Corneliu Mircea: Aș dori să fac câteva precizări, înainte de a încerca să punem problema și altfel. Spuneam că filosoful întâlnește obiectele – ca orice ființă umană – care, înconjurată de obiecte fiind, intră într-un anumit raport cu ele –, dar această întâlnire se înalță, pornind de la pragul perceptiv-senzorial, până la culmea orizontului originar și transcendent pe care îl instituie gândirea. Comunicarea nu mai poate fi numită pur „inter-subiectivă” de vreme ce ea se desfășoară în orizontul originar și transcendent prin care ființa e afirmată și confirmată: ea nu are nici o legătură cu simpla comunicare curentă a informațiilor comune (care animă lumea comună și care are loc în orizontul conștiinței comune de sine). Filosoful întâlnește, în orizontul originar și transcendent, obiectele transfigurate și devenite ființă, prin efortul meditativ care a presupus și presupune comunicarea cu alte ființe gânditoare, în același spațiu transcendent și originar. Fără îndoială că „l'ontologie c'est une axiomatique de la communication”, dar, pentru mine cel puțin, comunicarea filosofului nu are sens și autenticitate decât dacă se desfășoară, cum spuneam, în și prin orizontul originar și transcendent al ființei, ceea ce am înțeles că subliniați și dumneavoastră. Filosofii au fost și sunt, de regulă, solitari, pentru că interlocutorii lor comuni nu au, din nefericire, decât arar acces la orizontul originar (nu au, cum se spune, decât arar „organ” pentru filosofie).

Dar se petrece ceva tulburător în cursul acestei comunicări originare. Și anume, ființa gândită se întâlnește pe sine, se oglindește pe sine și se definește prin sine și față de sine (*auto kath' hauto*) – cum spunea Aristotel –, dincolo de reperele conștiinței comune. Ea însăși își devine „obiect” – într-un cu totul alt sens decât în orizontul conștiinței – și se întoarce spre sine, gândindu-și propria gândire despre sine. Prin aceasta se îndepărtează de primul moment al unificării originare și înaintează mai adânc, în profunzimea noului orizont deschis în însuși

Interviu realizat de
Corneliu Mircea

Continuare în pagina 17

carmen focșa

Poem

Niciodată n-auzeam când ninge
De aceea
Diminețile-nzăpezite
Păreau înșelătoare
Un truc pentru testarea spaimei
O copilărie perversă, o eroare.

Închideam ochii așteptând, pândind o dovadă
că acum

Ne îngerim, ne dumnezeim
Da de unde?! Rămâneam aceiași, mai puțin
chiar decât o ninsoare

Fiindcă înlăuntrul nostru respingeam albul
Puteam să jur că iarna există doar inventată
Ca o sclavie de bunăvoie
A celui refuzat de îngeri.

Doar îngerii pe sine se invocă

Departa-i numai marea de cucută
Și adormiți, desperecheați ne așează
Cu-n singur gest, pe-o plajă absolută
În care trupul se preface-n rază.

Și vorbe plumbuite ne dau ghies
Și abia-nviem în propria-ncătușare
Dar totul e atât de ne-nțeles
Atât de neatins de-nfiorare.

Lumină. Stop. Și încă o lumină

De dincolo de noi se învenină
Din suflete rozând ca dintr-o rocă
Doar îngerii pe sine se invocă.

Dincolo

O, dincolo de mine-lucruri, ființe
Cu văzul-văzul altora îl sorb
Nimicul încă mai rostea sentințe
Când l-am îmbrățișat cu un gest orb.

Apoi refugiu. Toamnă. Frunze reci
Care-i totul. Pas. Amiază. Pas.
În trupul nostru-candide poteci
Întorc în ceruri arcuri vechi, de ceas.

O, dincolo de mine parcă totul
Adulmecă durerile cu botul.

Fiecare

Fiecare avem câte ceva de ascuns
Unii – o mare nedumerire
Pentru tot ce-i altcum decât propriul sațiu
Alții – doar spaimă treptată
De tot ce pecingine vine și vine și acoperă
Încă puțin și încă
Din tulburea, îmbătrânita copilărie

Hai, vino, îmi spui
Și eu cred că-i totul ninsoare
Fără alt înțeles decât înserarea
Egală oricând, pentru oricât am fi de supuși

Hai, vino, îmi spui
Și eu mă apropii
Și tu te apropii
Și fiecare se-nchide
În spatele propriilor uși.

Poem

Brusc înțelepți, nu mai cunoaștem drumul
Învălmășit, nesigur, până unde
Ne destrămăm însingurați ca fumul
Ce-n șerpuiiri suave ne răspunde.

Nu biruim. Nici nu suntem supuși
Cel mult, un lănced ceas ne mai rotește
Și umplem singuri cu talaș păpuși
Și iar ne credem săturați cu-n pește.

Dulci raiuri se zvonesc pe lângă noi
Ca niște fluturi veninoși în plasă
Răstălmăcind cumintea rânduire
În gestul de-a fugi din nou de-acasă.

Dar cum? Că-n aripi brațul se preface
Urcăm, urcăm și ne lovim de cer
Despovărat de ploile opace
De dumnezeul trist și efemer.

Camumflaj

Obosite de pești inutili zac plase
Acoperind roți fără zimți
Ceva din mine se uitase
În ochii celor necuminți
Ceva din mine rămăsese
La porți albastre-silnic paj
Cu desfrunziri de umbre dese
Servind mereu drept camumflaj.

dragoș-bogdan iuga

Lantul

Tras prin nisip
în goana cailor
înverzește frunza
trupul tău gol
pe marginea lacului
în formă de rândunică

Peisaj

De răsăritul soarelui speriat
un pescăruș
cotcodăcește în ogradă
la oră fixă

Cocoșul
se aruncă în valuri
dornic să cânte din solz de pește
precum în noaptea dinaintea primului ou

Cupa de magnolie

Cu iubire altoit
sângele meu
nou calendar umbrelor sterpe.

Iubesc șahul de dragul nebunilor.

La fiecare atingere
șarpele de casă se strânge armonică
gonindu-mi sunetele din trup

Pereții de sticlă
transpiră la subsuori
îmbujorându-se în fața femeilor elegant
ambalate
în sticle de parfum

Stele căzătoare îngroapă pescărușii

Pruncul cu buricul netăiat
răsucit în jurul unui praz
face deliciul
mesenelor aflate la menopauză

Dimineața
șerpilor se strâng
în jurul cupei de magnolie
în care se topește sticla.

Augusta bârfa lui Brigitte

Balonate
– s-au înfruntat din trupul consoanei –
vocalele zăceau pe portativ
tatuaj deasupra genunchiului tău
Acum
se pierd în graiul unei babe senile
uitată în poartă

Îndurerată de complimentele celor fără de
pene
privighetoarea-mi lasă moștenire
ducatul ei BÂRFA

Orfani
copiii lui Dumnezeu
condamnați incestului
răstigniți în iarbă sunt
spre a li se fura ducatul

Te-am înnobilit
Cavaleri îngenuncheați
la picioarele mele așteaptă
biciul menit să le creștineze mersul prin fața ta

Orfani
copiii lui Dumnezeu
condamnați incestului
în iarbă răstigniți sunt de ploaie
– femeia plânge

Livada cu meri

Îmi ciugulește din palmă
flămânda vrăbiuță
viitorul

Pot alege singur acum
fructul viermănos ce știe a măslui
zarurile rătăcite printre acele mere putrede
din soiul ZIUA DE MÂINE

În ursitoare încrezător
în bocetul hărăzit mie la tăiatul moțului
i-am zdrobit aripile

Trupul ei
într-o căruță cu coviltir
se îndepărtează de livada cu meri;
în labirintul de umbre m-am rătăcit

Bătrâna coroană-i bolnavă
bârfesc fructele
la curte

În fața ta

În fața ta
fragilă păpădie
aprinde un pai

sunt fum
iar
vântul ni se închină

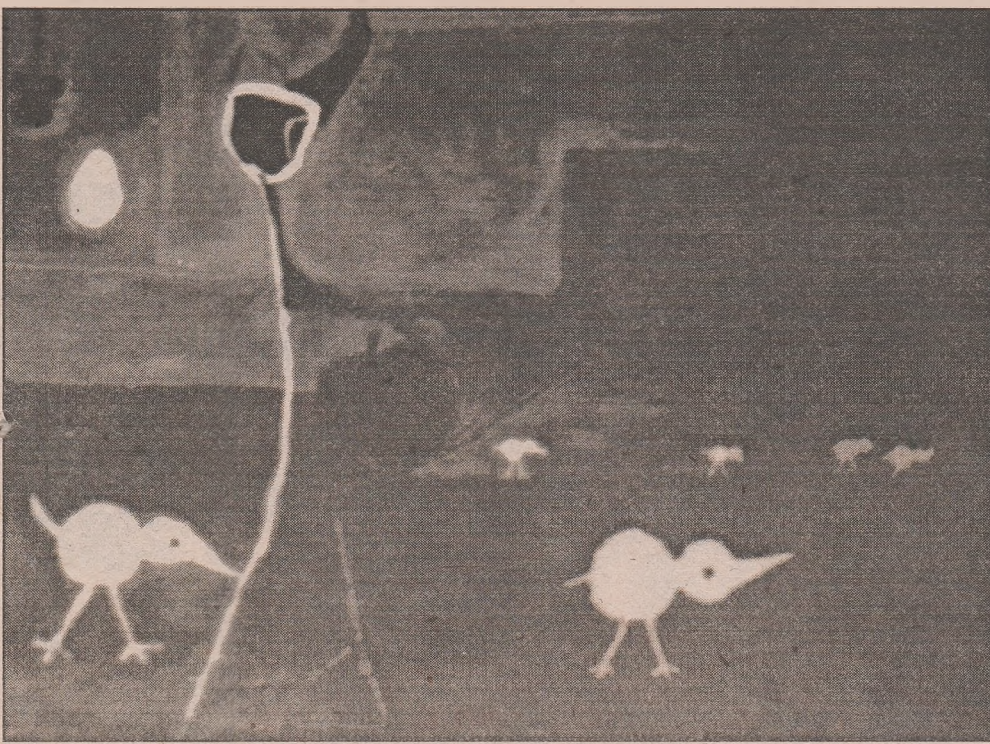
Snobism

de CLAUDIA ENE

După cum se știe, **snob** denumește o „persoană care admiră și adoptă, fără discernământ și cu orice preț, tot ceea ce este la modă”, iar **snobism** se referă la atitudinea, conduita specifică snobului; adică la imitația ori tâmpă, ori pretențioasă, ori amândouă la un loc. Așa cum ușor se poate deduce, există atâtea tipuri de snobism, câte tipuri de imitație sunt posibile: un snobism comportamental (mimează comportamente considerate a fi la modă), unul cultural (pretinde că este la curent cu tot ce este mai nou în cultură), unul lingvistic (copiază exprimarea elevată) și poate și altele. Snobismul lingvistic constă, de fapt, în imitarea discursului neologizant, ca urmare a prejudecății că folosirea cuvintelor noi reprezintă o dovadă de modernitate maximă. Până la un punct, nu e nimic rău în acest lucru, chiar dacă discursurile politice și textele publicistice abuzează, oarecum de neologisme fie din dorința de a nu fi perfect înțelese (se poate nota chiar o teamă a omului politic de a vorbi pe înțelesul tuturor), fie din aceea de a da un aer intelectual acestor texte. Altfel spus, dacă vorbitorul vrea neapărat să folosească a **lectura pentru a citi, fortuit pentru întâmplător, informal în loc de neoficial, a viziona în loc de a vedea** ș.a., poate s-o facă fără să fie acuzat de erori de limbă, ci doar de un oarecare snobism. Problemele apar în momentul în care vorbitorul se pierde în marea de neologisme (de multe dintre ele nici nu auzise înainte de 1989) și, dus de inspirație și orientat de un simț al limbii îndoielnic, cade în tot soiul de capcane; echivalează pe a **deranja** cu a **inoportuna**, pe a **se desfășura** cu a **se derula**, **acord** cu **accept**, **inoportun**, **nepotrivit** cu **neavenit** sau pe **special** cu **specios**. A **inoportuna** nu există în limba română și nici nu are șanse să fie luat în serios, deoarece concurează cu neologismul provenit din franceză, a **importuna**, care semnifică exact ceea ce se crede că înseamnă a **inoportuna**. Acesta din urmă nu poate fi considerat decât ca o creație românească de la **inoportun**, iar folosirea lui mi se pare absolut nerecomandabilă.

Un caz special este și **accept**, folosit prin abuz cu sensul de „acord, consimțământ”, luându-se ca reper a **accepta**, deși el semnifică un „act prin care cineva se obligă să achite o datorie la scadență”. La fel stau lucrurile cu **neavenit**, despre care se crede că înseamnă „inoportun, sosit într-un moment nepotrivit”, când, de fapt, el se referă la ceva lipsit de valabilitate, socotit inexistent, nul. În fine, intră în această serie și **specios**, considerat a fi sinonim cu **special**, chiar dacă sensul lui este „aparent, amăgitor, înșelător”.

În ceea ce privește verbul a **derula** și substantivul corespunzător, **derulare**, nu este vorba de un hiat între sensul cuvântului și uzul său, ci de o neadecvare a acestui neologism la contextele în care apare. Semnificația lui, „a desfășura ceva rulat” nu-i permite să coexiste cu substantive ca: privatizare, proces, întrecere etc. Toate acestea sunt, poate, o probă că și snobismul își are riscurile lui, chiar dacă doar lingvistice.

despre...

Un poet de paletă

de AL CISTELECAN

Ivorbe frumoase (și meritate), dar care nu prea mai acoperă acum realitatea, a rostit la debutul lui Emil Sinescu girantul celebrei „Povestea vorbeii” – Miron Radu Paraschivescu. Dacă vocației sale de descoperitor versurile îi apăreau atunci „moderne în substanța lor și clasice în formă”, azi lucrurile stau mai degrabă pe dos, chiar dacă poetul se mai delectează și în sonuri stricte. **Cămașa de zăpadă** (croită Editura „Ghepardul”, Buc., 1993) e sfâșiată de autor în cinci cicluri, cu excepția celui dintâi, cam arbitrar și fără rost rupte. Întâiul însă are autonomia sa – mai curând tematică decât stilistică – și e pus ca o prefață omagială simbolului poeziei noastre – Eminescu – și poeziei în general. De altfel, firul cel mai consistent al cărții, trecând prin toate secțiunile, e tocmai cel în care Emil Sinescu își mărturisește și-și exaltă dragostea față de poezie și credința în forța ei salvatoare. El cântă în cinstea ei epitalamuri și-i dă consistența unei iubite: „Dacă n-ai fi fost tu, iubito,/ privirea să mi-o încălzești/ când aisbergurile utopiei roșii/ ucideau zările/ elanurilor cenzurate draconic./ n-aș semăna cu muntele înzmeurat./ nu s-ar fi părguit în suflet/ fructul serafic al nostalgiei/ ... / Tu mi-ai dat aripi și crez/ să zbor dincolo de moarte./ dincolo de somnul aștrilor/ altoind pe tulpina florului/ cuvântul verosimil și sacru./ ... /” (**Poezia**). Principiu salvator, poezia e văzută într-o pozitivitate maternă și încărcată de valori luminoase ca un exercițiu de har. Emil Sinescu o vede și o trăiește în dimensiuni transfiguratorii, leuind bolile spiritului și ale timpului și deschizând sufletul spre cuminecare și comuniune: „/ ... / Împing realitatea înainte./ clipa rănită o spitalizez./ Din stânca abruptă deschid/ un izvor cu care prin noapte luminez./ ... / Într-adevăr, într-o fe-

reastră de suflet/ mii și mii de ferestre se pot deschide“ (**Piramida timpului**). Metaforele actului poetic sunt, de fapt, și cele care clinchetesc mai autentic în versurile lui Emil Sinescu: „Port în suflet din naștere/ un clopot rupt dintr-o mare”. Uneori însă poetul își umflă prea tare pieptul și spre a reliefa cât mai pregnant idealitatea lirică și prestația ei candidă el contrapune pe celălalt taler realități mult prea emfatice. Tensiunea promisă astfel nu e decât un efect de retorizare: „Sub verbu-mi încoronat/ și înviforat./ am fața de flăcări/ pieptul de valuri, / tălpile de stâncă./ brațele de cascade –/ Gura ca un țarm/ unde mărele înfloresc/ templele înmiresmatelor candori./ Pe oasele mele ninse./ zdrobite de șenila tiraniei./ se înalță vijelios/ cetatea cuvântului neaflat“ (**Față de flăcări**). Rafale emfatice poetul trage, de altfel, destul de des atunci când își ațintește ochii asupra poeziei, avântat într-o idealizare prea previzibilă.

Sinescu e însă un poet cu paletă largă și generoasă și, deși precumpănitoare, reverențele și evlavia în fața poeziei nu sunt singurele sale preocupări. El are un nerv moral sensibil la istoria imediată și jertfele din decembrie '89 găsesc în el un poet compătimitor cu sinceritate: „Morții nevinovați/ îi îngrop în memorie./ scriind istoria netrucată/ pe o cruce de lumină!”. Nici realul imediat, tratat cu o peniță satirică, nu lipsește din poemele sale (**Codrii** etc), deschise, în general, spre toate cele patru zări tematice. Sinescu e un poet al clipelor de iluminare, dar și al celor de angoasă; el nu ocolește partitura domestică, dar nici pe cea participativă; degustă dulceața melancoliei, dar și amăreala decepției; e când patetic (poate prea), când delicat și când cu umor (trimitând un acrostih de salut „domnilor critici” în **Sunteți acasă?**), punând o competență egală cam în toate registrele.

Din această DILEMĂ noi putem ieși

de PAUL NANCĂ

In literatură mai e cum mai e (tot la zece ani o dată se mai naște o generație și viața literară degenează în conflict!). Dar cu gazetăria, această Cenușăreasă (de la cenușă în cap!), ce ne facem? Între 205 și 206 (art. c.p.) mai încap loc, timp și mod de conflicte între generații? Circumstanțele sunt varii. Abile sunt serviciile de specialitate. Bugetare! Tare mare grijă au ele de presă! Nu-și fac decât datoria! Servesc patria!

Gospodărește, ar fi, mai întâi, vechea (pe vremea lui Fadeev, tânăra) gardă, ștefangheorghidită sau mai rău, care-și face „meseria” în continuare, mai mult sau mai puțin discret. Ca și realul, pe care-l pupă în ce are urmașul lui mai bun, tovarășii în cestiune (încă mulți, dar proști!) nu știu, nu pot să facă altceva, chiar de-ar vrea! Dar cum să vrea tocmai ei, pentru care, de la pașopt, lumina vine de la răsărit?!

Linia a doua de vârstă, dar primul rând ca importanță, e ocupat(ă) cu hotărâre de o generație mult mai cultă, mult mai capabilă (care, tocmai de aceea, e în stare de orice!). Interesant e cum oameni care au crescut și s-au format asemănător, dacă nu chiar împreună, au luat traiectorii cel puțin aparent foarte diferite. Un exemplu flagrant urmează. Din fosta echipă de la „Viața studențească” (pe unde, în paranteză fie zis, au trecut, într-un fel sau altul, cam toți oamenii care au un cuvânt greu de spus în presa românească de azi!), Stelian Moțiu (redactor șef) a decedat într-o sinecură guvernamentală, după ce „recuse pe la „Azi”, când organul P.D. era tot oficios al Puterii, Ion Cristoiu (redactor șef-adjunct) ține energic frâiele (și frânele) celui mai totalizator trust de presă („Evenimentul zilei” și „de prânz”, „Expres”, „Expres magazin”, „Supermagazin”, „Revista fenomenelor paranormale”, „Cațavencu”, „Cuvântul”, „VIP” și alte mărunțișuri mai mult sau mai puțin provinciale), o forță care numai la alegerile din '96 vom vedea ce hram poartă și dacă, între timp, sintagma „supușă sancțiunilor președintelui” nu va fi forțată să devină eliptică, Mihai Tatulici (secretar de redacție) conduce eteroclitul „Tele 7 abc” (despre care, la fel, nu se știe cu cine votează!), Cornel Nistorescu (șef de secție) a patronat defunctul (sincere regrete) „Expres” și are acțiuni (în dublu sens) la „Radio Total”, „Tele 7 abc” și alte provincii ale aceluiași imperiu în devenire, Octavian Știrleanu (redactor) se menține șef la „România Azi”, Ioan Buduca (redactor) se căznește să mai scoată un „Cuvânt” (născut prin cezariană asistată de Radu G. Teșosu și susținută de Soros), Sorin Roșca-Stănescu (redactor) trudește toată „Ziua” ș.a.m.d., până la într-o vreme inseparabilii Ioan T. Morar și Ioan Groșan.

Ar urma, în linia a treia, o puzderie de „free lancers”, de la cei mai înzestrați, dar cam prea free, aproape migratori (Gilda Lazăr, Dorina Băeșu, Felix T. Rizea, Dan Badea etc.) până la dimpotrivă (evident, numele acestora chiar nu au nici-o importanță!).

Există, desigur, nu mai puțini pseudo-gazetari: integramiști, soft sau hard porno-prelucrători prin așchiera simili-producțiilor nu neapărat occidentale, pentru că, dacă te uiți prin ograda vecinului din orice punct (cardinal!); roșești (de rușine, de invidie, de bucurie, depinde...) sau directori-proprietari de magazine care transleză bazarul balcanic în publicistică. Se poate și mai rău.

În contextul neîndemânic invocat mai sus orice conflict e posibil, așa că am acceptat cu cvasi-inconștientă bucurie propunerea unor copii (media de vârstă – 16 ani!) de a le edita o gazetă făcută integral de ei (concepție, redactare, paginație, computerizare, corectură, difuzare). Rezultatul a ajuns la numărul 3, se numește „GAȘCA – o revistă adevărată” și poate (că) spune mai multe despre conflictul dintre generații, scoțându-ne din DILEMA în care ne aflăm.

conflictul între generații

Competiția (dis)continuă: de la 80 la 90, hai(hui) prin literatura română!

DAN SILVIU BOERESCU

De la Păstorul întristat și Zburătorul la Levantul și Tache din catifea – un veac (și jumătate) de singurătate în grupuri a literaturii române! Generație peste generație, degenerație plus creație. De la Heliade întemeietorul la Cărtărescu apocalipticul e mai mult decât un drum de țară, colbuit și cu hârtoape, pe care macro-generația pașoptistoptzecistă se îndreaptă câtinel-câtinel spre Moartea mea din flori a lui Cristian Popescu și Fecioara de sub inorog a lui Horia Gârbea. De la Caftan la blugi, hainele cele noi ale împăratului s-au tot schimbat și peticit. Uneori, erau trimise la Londra spre a fi călcate și apretate; alteori, iia și marama (Vlașca și Teleormanul!) erau abordate cu mândrie câmpenească, aptă de a declanșa efluvii lirice național(ist)-folclorice. Nu-mi pot reprimă un gând: scriitorul român atemporal, ostendind asupra unui manuscris plin de ștersături și colaționări, surprins de flam(b)a geniului tocmai pe când înjură neaoșist „Tu-ți Orfeu' mă-ti!” (urmează bibliografia în mai multe limbi de circulație intern-națională, inclusiv găgăuză și rusește: la vremuri noi, limbi noi!). Nu tu morală, nu tu prințipuri – vas'săzică o literatură coruptă și – de ce nu? – coruptibilă încă. Și dă-i cu post-modernismul până când ți se face frică de el! Cum noi am rupt gura Evropii cu Samyros ot Moinești încă de-acum șaptej'de ani, iar Cioran – vorba' ceea – scrie franțuzește mai bine decât Racine, ce atâta sincronism holistic? Să lăsăm privighetoarea să cânte simplu, românește, pre limba vechilor cazanii (slavonă)! 'Au trecutul nu ni-i mare?!? Uitat-am oare de ghiersul polonez al lui Miron Costin, de ciulinii Bărașanului în limba lui Ionesco și de Nobel-ul lui Elie Wiesel de din Sighet? Marii truditari ai condeiului, de la Caragiale, Ion Luca, la Fandarac, Marcel Ion, au ars etapele cu măiestrie, lăsând toate limbile universului să cânte pe harfa eoliană a sufletului românesc.

Generație peste generație, degenerație plus creație. Pașoptistoptzecism, sămănătorismgândirism și, în fine, nouăzecism recesiv, care nu neagă, nu minte, nu tace, nu fură. Da' scrie! Ieri de-structurare, azi re-structurare (cu tantra pe mantra călcând): „de fapt, dezbrăcând o femeie, nu faci altceva decât să-i mărești foarte mult gaura de la ciorap”.

... Și, cu voia dvs. și-a Sfășierii lui Morfeu, proiectul subiectiv al unei noi antologii nouăzeciste:

Radu Aldulescu – **Îngerul încălecat**
Daniel Bănuțescu – **Te voi iubi pân' la sfârșitul patului**

Andrei Damian – **Lumină osoasă**
Caius Dobrescu – **Balamuc sau pionierii spațiului**

Horia Gârbea – **Cleopatra a VII-a**
Marian Ilea – **Desiștea**
Răzvan Petrescu – **Primăvara la bufet**
Ioan Es. Pop – **Ieudul fără ieșire**
Cristian Popescu – **Familia Popescu**
Radu Sergiu Ruba – **Iubirea și Orientul**
Cătălin Țirlea – **Povestiri cu pensionari**
Unsprezece, Doamne, și toți unșpe! O echipă de vis demnă de un antrenor genial, general. Dar ce zic eu general – feldmareșal! Mai poate vreo generație din literatura română (y compris 80) să scoată așa un „dream team”? 'Au prezentul nu ni-i mare?!? Generație peste generație...

Precizare

Textele din această pagină ar fi trebuit să fie publicate în Dilema, ele fiind solicitate de un redactor al acestei reviste. Din motive necunoscute autorilor, textele n-au mai apărut în cadrul anchetei „Conflictul între generații”. Se pare că totuși motivul a fost o „acută lipsă de spațiu”...

ELOGIUL DIALOGULUI

Urmare din pagina 13

orizontul origrinar, un orizont – sau un tărâm – mai esențial, prin care ființa (gândită de filosof) își gândește așadar propria gândire și ființă, înaintând – prin această gândire a gândirii – înspre sine. Nu mă pot opri să nu citez binecunoscutul pasaj din *Metafizică* (A 1072, b, 20): „noetos gar gignetai thigganōn kai noōn, hoste tauton nous kai noeton“, căci gândirea (devine) gândită atingându-și obiectul și gândindu-l, astfel încât gândirea și ceea-ce-a-fost-gândit devin identice.

Pierre Aubenque: Vă mulțumesc că ați citat aceste frumoase formule ale lui Aristotel, aceste formule frumoase dar și foarte profunde. Voi aminti un istoric al filosofiei, voi aminti că rădăcina acestor formule vine de foarte departe, de la Parmenide, care spunea: *tauton noein estin kai einai*: același (lucru) este a gândi și a fi. Dar există o identitate a ființei și a gândirii, nu în sensul în care ființa ar fi obiectul gândirii cum am încercat să spun, ci în sensul în care ea este *orizontul și condiția posibilității oricărei gândiri*. Dar Aristotel a reluat ideea aceasta, completând-o și îmbogățind-o, pentru că el ne spune că gândirea nu coincide cu sine însăși, nu ajunge la propria identitate cu sine decât cu condiția alterității, altfel spus, că gândirea nu se gândește pe sine decât în măsura în care ea gândește mai întâi altceva decât propriul sine. Gândirea gândește cele-ce-sunt (*les étants*) în (și prin) ființă, și tocmai în măsura în care ea se gândește pe sine ca ființă gânditoare. Cred că acest moment al meditației, acest moment al exteriorității față de sine – deschiderea ființei spre alteritate – este un moment constitutiv al identității cu sine a gândirii.

Această idee a fost înțeleasă de Hegel, care arată că gândirea nu revine la sine decât trecând prin toate „mediile“ pe care *logos*-ul trebuie să le traverseze înainte de a ajunge la *parousia*, adică la prezența de sine prin cunoașterea absolută și în identitate perfectă cu sine. Dar ceea ce aș reține de la Aristotel mai mult decât de la Hegel, în acest caz, ar fi că această întoarcere a gândirii la sine nu e ceva automat și necesar, ci e mai mult un obiectiv de atins, un obiectiv infinit, o deschidere a gândirii înseși. Hegel dă prea mult, după părerea mea, sentimentul că în această *odisee* a conștiinței eroul revine, la sfârșit, la punctul de plecare, îmbogățit prin toate experiențele sale; cred că eroul nu revine în mod necesar la punctul de plecare, întoarcerea la punctul de plecare nu este *pre-fixată*, nu e programată; nu există un program al *odiseei* dar cred că atunci când Ulise naviga pe marea periculoasă el nu era deloc sigur că se va întoarce acasă și că își va găsi soția și familia.

Așadar, cred că această dimensiune a deschiderii în plină mare, pe oceanul infinității, nu e niciodată sigură de punctul final și de rezultatul său final. Cred că trebuie să rămânem mai curând la imaginea unei navigații deschise într-un orizont infinit. Ceea ce nu înseamnă că navigația nu are sens; navigația se desfășoară efectiv undeva, noi mergem undeva, nu rătăcim la dreapta și la stânga, înainte și înapoi, în confuz și anarhic, noi avem deci o idee care ne conduce, o stea care ne călăuzește și după care ne reglăm navigația, dar această navigație rămâne o aventură, o aventură a gândirii și, în

același timp, un obiectiv, un obiectiv neîmplinit, de neîmplinit. Cred că aici vom întâlni, poate, ceea ce a constituit obiectul dialogului nostru, dimensiunea etică, mai exact dimensiunea morală a acestei căutări a unității în infinitate.

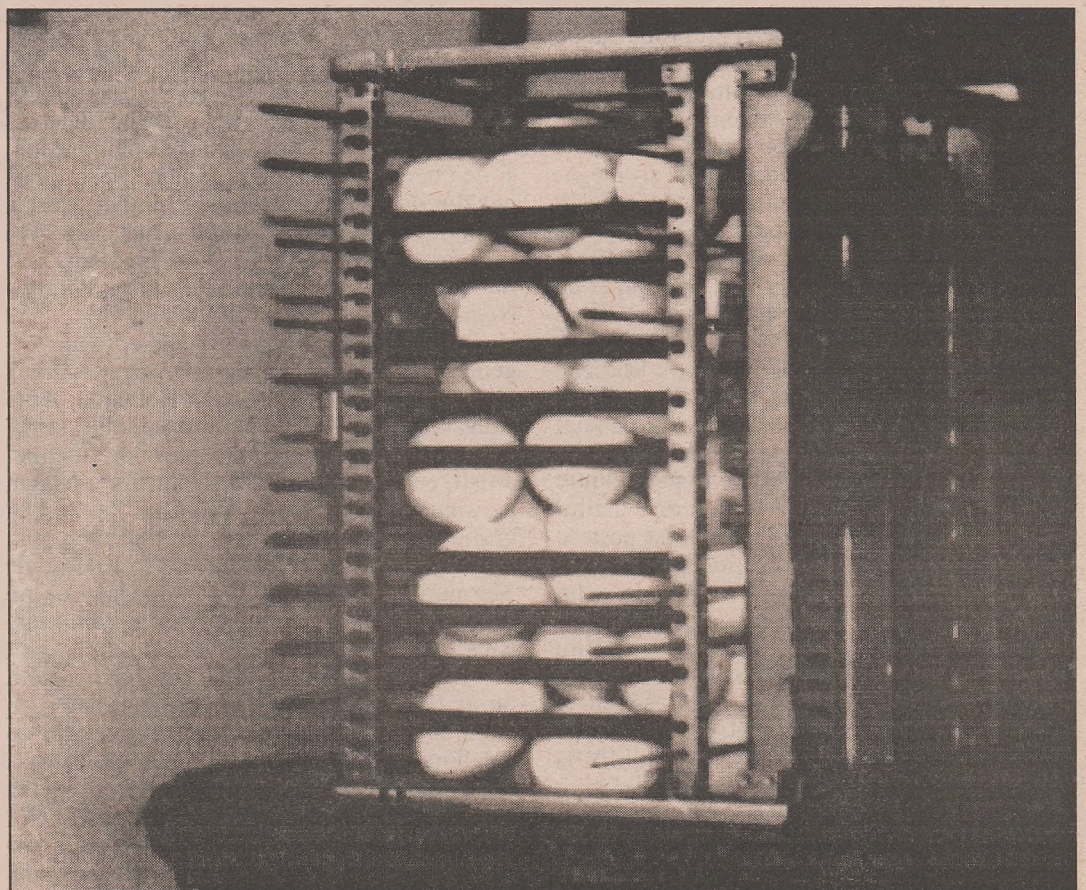
Corneliu Mircea: M-aș opri câteva secunde asupra imaginii admirabile pe care ați propus-o și aș spune că proba imediată a aserțiunii dumneavoastră e tocmai structura cosmosului, așa cum o cunoaștem *hic et nunc*: dacă ființa s-ar fi regăsit cu necesitate (și la modul absolut) pe sine, nu am fi avut peisajul cosmic atât de divers, pornind de la norii intergalactici, la stele și galaxii, până la planete neanimate sau animate de viață care, pe Terra, a regăsit, prin spirit, ființa. Dacă infinitatea tendințelor cosmice au încheat, prin unificare – treptat și laborios, cu multe eșecuri dar și cu multe biruințe – lumea aceasta pe care o privim și gândim este foarte adevărat că necesitatea ființării a fost și este mereu „relaxată“ de hazardul care o însoțește, așa după cum unul însuși se regăsește și se pierde, deopotrivă, în altul și ca altul. Poate că aici, în aceste ultime distincții categoriale, am putea găsi – dacă le-am analiza mai adânc și dacă am avea, desigur, timpul necesar – cauza pentru care drumul lui Ulyse a fost – așa cum drumul întregului cosmos este – sinuos, plin de peripeții și de pericole, cu regăsiri efemere și neautentice ale „patriei“ sale. Într-un fel sau altul, mai devreme sau mai târziu, cred însă că vom ajunge totuși în patria ființei originare – înscrisă în noi și lipsind, la fel de mult, din adâncul nostru.

Aceasta îmi pare a fi, de fapt, sarcina cea mai importantă și mai gravă a filosofiei: de a conduce omul spre ființa care „se așteaptă“ pe sine, spre a se re-găsi. Aș spune, în încheiere, că filosofii nu mai pot fi, din perspectiva acestei

lumi pure din care trebuie priviți atât de „vinovați“, mai mult, că fără filosofi și fără filosofie comunitatea umană și gândirea ar fi fost mult mai sărace – dar cum s-ar fi putut gândi, în fond, fără sintezele esențiale ale filosofiei? –, că, dacă filosofii adevărați sunt vinovați de ceva, sunt „vinovați“ doar că au trăit – că au fost obligați să trăiască – într-o societate încă rudimentară și prea puțin dispusă să-i asculte, necum să-i înțeleagă, că, în fine, „obligația“ lor ar fi, poate – dacă le-ar sta în putință – să devină „căpitani“ spirituali ai navei omenirii ce rătăcește, de miliarde de ani, pe oceanul ființei, căutându-și limanul.

Pierre Aubenque: Cred că aveți dreptate să subliniați acest aspect util – și eu cred adânc în utilitatea și fecunditatea filosofiei –, dar trebuie adăugat că filosofia trebuie să fie modestă, adică să nu creadă prea devreme că a ajuns la punctul de împlinire. Filosofii sunt mai mult sau mai puțin modești. În fine, aș spune că Aristotel e mai modest decât Platon, că Immanuel Kant e mai modest decât Hegel, de pildă; eu aș fi mai curând de partea modestiei, insitând asupra ideii de „lucrare“ (*travail*) pe care filosofia trebuie să o facă; ea nu trebuie să se gândească la faptul că succesul e asigurat de la început. Aici intervine o altă dimensiune pe care am amintit-o la început și care a fost totalmente și în mod crud absentă în această perioadă totalitară pe care am trăit-o; este dimensiunea comunicării cu ceilalți oameni.

Filosofia nu este o sarcină individuală, ci colectivă, în primul rând pentru că interesează umanitatea în întregul ei. Am subliniat îndeajuns faptul că filosofia are consecințe sociale, politice, dar ea e colectivă și într-un alt sens, și anume, în sensul că nu poate fi practică, nu poate progresa decât prin schimbul de argumente, de *pro* și *contra*. Aceasta e o idee profundă pe care trebuie să o reținem, cred eu, în sensul unui dialog, în sensul unei practici organizate a dialogului, a schimbului, a schimbului de argumente. Rațiunea este ca ființa: plurală. Nu există o rațiune univocă, uniformă, totalizantă. Cred că rațiunea constă, în primul rând, într-o pluralitate de rațiuni, care au, fiecare, o anume legitimitate, dar că această legitimitate nu e absolută și nu exclude celelalte rațiuni. Cred că numai un schimb de argumente infinit ne poate determina să progresăm spre ceea ce nu ne-a fost dat încă.

Toleranța în teatru

de MARIAN POPESCU

Ne place de multe ori să vorbim despre teatru ca despre un mod al comunicării, ca despre o posibilitate a apropierii de oameni. Foarte puțin vorbim despre cum apare intoleranța în teatru sau despre cum ar putea teatrul să contribuie la o terapie prin toleranță. Eugen Ionescu, cel care printre pușinii din generația lui se manifestă deschis împotriva intoleranței unei atitudini politice în dezvoltare din România anilor '30, devenise sceptic, îndurerat, peste 40 de ani, când afirma că: „Umanitatea nu mai poate să se suporte pe ea însăși“. El se întreba, cu groază, dacă nu cumva popoarele pot fi guvernate altfel decât prin teroare. În teatru, el avea să suporte, încă de la afirmarea sa ca dramaturg, semnele unei intoleranțe vizibile la noul mod de a scrie pentru teatru, „teatrul absurdului“. Au fost epoci în care autori, precum Molière, de pildă, au avut

crunt de suferit din cauza intoleranței religioase sau social-politice. Racine îl sfătuia pe fiul său să nu frecventeze comediile și romanele a căror lectură îi pot „slăbi spiritul“. Mai spre trecut, pe firul timpului, e interesant de remarcat oscilația Bisericii privind admisibilitatea râsului și a comicului în manifestările publice precum spectacolul teatral.

Teatrul modern nu este scutit, la rândul-i, de manifestarea deschisă a intoleranței: sunt forme de spectacol care nu pot fi practicate în anumite zone geografice din motive profesionale sau elemente spectaculare, de pildă nuditatea, care, în funcție de gradul de permisivitate al societăților moderne, este tolerată sau nu prin nivelul artistic în care este prezentată scenic.

În teatrul românesc de azi chestiunea toleranței nu este nici măcar semnalată. Intoleranțe diverse și meschine au stârnit

apetitul presei și al mediului teatral. Nu pot uita reacțiile unei ipocrit-pudibonde mentalități privind primele spectacole unde apăreau trupuri goale pe scenă. Sau acelea referitoare la expunerea unui marcat punct de vedere critic asimilat imediat unui partizanat de sorginte politică. Chiar în zona criticii de teatru semnele intoleranței n-au întârziat să apară, complicată și cu manifestarea inevitabilă a unei opoziții de generații. Când, de pildă, în anii '91-'92 a fost produsă o ripostă justificată față de un model feudal de exersare a actului critic, violența răspunsului la această ripostă a fost marcată de o intoleranță veche de când lumea și anume monopolizarea adevărului și admiterea și a altor puncte de vedere. Nici nu e de mirare întrucât întreg spectrul vieții social-politice este un abecedar al intoleranței, nu o dată însoțit de violențe sociale.

Toleranța este semnul unei societăți mature, iar în termenii civismului, ai unei democrații care stă la baza unei societăți deschise. Inevitabil, cum s-a mai întâmplat, teatrul este un senzor foarte fin al graficului toleranței. Comunitatea teatrală românească dar și cea literară, ca să nu mai spun de lumea filmului abia urmează să accepte că pluralitatea punctelor de vedere și a modurilor artistice sunt începutul unei epoci de pionierat în ceea ce privește existența artistului în societate.

cinema

Fundația Jean Negulescu găzduiește

Expoziția scenografilor de film

de MANUELA CERNAT

Un destin ca-n povești l-a propulsat pe Jean Negulescu din Craiova lui natală la Paris, în lumea rafinatei boeme artistice a anilor '20 și de acolo la Hollywood, în sofisticatul și exclusivul cerc al producătorilor și megastarurilor. Pictor și grafician înzestrat, prieten la cataramă cu Brâncuși și Picasso, cu Modigliani și Cocteau, a ucenicit la Académie Julian și la Grande Chaumière, apoi atras de mirajul cinematografului a traversat oceanul. Faima de portretist al reginei Maria le-a adus în studioul lui pe Greta Garbo și Marlene Dietrich să-i pozeze. Intrat în high-life-ul studiourilor californiene ca pictor, a debutat curând în film, urcând rapid treptele ierarhiei și ale gloriei. Socotit cel mai european dintre regizorii americani, a consacrat „stilul Negulescu“ în 36 de lung metraje și peste o sută de scurt-metraje. Coleccionar de artă și mecenat, s-a fâlit totdeauna cu originea lui românească pe care o afișa cu ostentație, ca pe o decorație de preț. În 1991 devenea membru de Onoare al Academiei Române și era primit în rândurile Uniunii Cineaștilor din România. Scrisoarea trimisă cu acel prilej președintelui Uniunii, Mihnea Gheorghiu, confirmă emoționant legătura lui sufletească cu țara: „Dragii mei, am fost totdeauna mândru și recunoscător pentru toate onorurile ce mi-au fost date în viață. Aceasta însemna că într-un

fel lucrul meu a fost bine făcut și poate mai bine decât altele. Dar a fi ales Membru de Onoare pe viață al Uniunii Cineaștilor din România, aceasta este o acoladă cu totul specială. Pentru că mi-a fost dată de frații mei și de colegii mei de lucru. Voi păstra-o ca pe una din rarele-mi comori și vă rămân pururi și cu modestie recunoscător. Uneori, este așa precum credem spunând, «cineva acolo sus mă iubește». Cu toată dragostea, Jean Negulescu.“

Pronia i-a împlinit într-adevăr cu generozitate toate visele, cu excepția unuia singur: să facă film acasă, în România. Ar fi avut ocazia să descopere excelența școlii noastre de scenografie, creația unor autentici artiști, cu care s-a întâlnit abia acum, postum, pe simezele superbe Expoziții de Scenografie de Film organizată de Fundația Jean Negulescu a Uniunii Cineaștilor în Salonul de Marmură al Sălii Studio. Admirând-o, ne întrebăm cum ar fi arătat filmele românești dacă, de jumătate de secol încoace, mai exact de la **Noaptea furtunoasă**, regizorii români nu ar fi avut parte de extraordinarul reazem cultural și estetic al scenografilor cu care au colaborat? Ce-ar fi să ne închipuim fabuloasa lume de basm din **Harap Alb** în afara superbeii ambianțe sur-realiste create de Oni Oroveanu, fastul reconstituirii de epocă din **Mihai Viteazul** fără somptuoasele costume

ale Hortensiei Georgescu, parabola decadenței din **Felix și Otilia** fără patima interioarelor baroce imaginate de Liviu Popa?

Modești, prea modești, pictorii de decoruri și costume n-au atras niciodată asupra lor reflectoarele publicității. De aceea și tindem să ne extaziem în fața universului vizual al filmelor uitând că ei, SCENOGRAFII, îmbracă cu haine pe potriva epocii, subiectului și a personajelor. Cu măiestrie și rigoare, cu discreție și rafinement, compensând eroic sărăcia bugetelor prin incredibila ingeniozitate și fantezie a soluțiilor, acești vrăjitori ai planșetei de arhitect, acești virtuoși ai penelului de pictor recrează în fața privirilor noastre fermecate vremuri de mult apuse, vremuri ce vor să vie, ori ne invită să reexplorăm banalul cotidian, să-i descoperim poezia sau sordidul.

În pragul centenarului filmului românesc, o evidență se impune: începând cu Ștefan Norris și Liviu Ciulei, promoții succesive au asigurat prestigiu unei formidabile școli de scenografie. Neprețuții și prea timpuriu dispăruții Liviu Popa, năprasnic răstignit în apocaliptic decor al cutremurului din '77, Giulio Tincu și Filip Dumitriu, răpuși de necruțătoare maladii, au cultivat cu generozitate și răbdare pleiade întregi de discipoli. La rândul lor, Hortensia Georgescu, Ileana Oroveanu sau Lidia Luludis au crescut cu grijă mlădița tinerelor talente. Din păcate vitregia istoriei contemporane a silit o parte a breslei să ia calea exilului. Nicolae Drăgan, Miruna și Radu Boruzescu, Aureliu Ionescu, Helmut Stürmer, Vittorio Holtier au dus în lume faima scenografiei românești. Rămași aici, Doina Levița, Virgil Moise, Vasile Rotaru, Ștefan Antonescu, Adriana Păun, Marga Moldovan, Călin Papură, Svetlana Schiopu și ceilalți, pe care spațiul acestei simbolice prezentări nu-i poate cuprinde nici ca număr nici ca valoare, și-au împlinit destinul cu sacrificii, curaj și nu mai puțină strălucire. Tuturor se cuvine să le mulțumim pentru splendoarea și bucuria pe care ni le-au picurat în suflet prin arta lor.

Jocurile tânărului Kessler

de CORNELIU ANTIM

comoditate stilistică. Nu știi cu cât „joaca“ de acum este altceva decât a fost anterior „neo-avangarda“ acelorasi?

În plan morfologic, cu puține excepții, toate exponatele sunt fructul unei fantezii aleatoare; alteori, obiectivate de o miză nu neapărat estetică, dar incitantă, dacă nu chiar provocatoare, prin variile conotații de ordin politic, istoric, ecologic, etc, mistic... O sumă de experiențe de laborator în care este angajată doar dimensiunea efemerității strălucitoare, nu și a duratei dăinuitoare. Sigur că în acest perimetru pomirea ludică a spiritului este precumpănitoare și ea își are justificarea ei. Nu, însă, și finalitatea cu care unii teoreticieni încearcă să disloce gusturile și habitudinile culturale ale privitorilor. Asemenea acte creative, care țin mai mult de intimitatea laboratorului artistic (și nu numai), sunt o realitate, dar care se oferă contemplării noastre mirate (sau șocate!) doar pe un versant al ei. Și nu cel mai semnificativ!

În acest cuprins încap tot felul de „isme“, de la cele intrate cumva în „tradiția“ genului, până la cele ce abia își arogă dreptul la existență. De aceea, ne vine greu să acceptăm teza, cu ifos de conduită estetică, pe care o promovează Erwin Kessler, potrivit căreia aceste forme de dislocare agresivă a convențiilor și uzanțelor fac, în fond, viabil orice demers creator pe care îl îndrăznim la un moment dat. Gestul contestatar nu trebuie să destrame țesătura deprinderilor și moștenirii culturale pe care o purtăm ca pe o pecete a nobleței noastre de stirpe prin veacuri.

De aceea, în expoziția de la Căminul Artei (etaj), și acum ca și altă dată, artiștii au încercat pe cât posibil să evite gratuitatea gestului lor creator. Nici aceste „jocuri“, cum le numește criticul tutelar, nu se rezumă la condiția de „fantazii“ de divertisment pentru uzul personal al artistului și, eventual, al apropiaților săi. „Intarsierile“ culturale subtile ale picturii sau crochiurilor grafice semnate de Paulescu și

Claudia Todor sunt mai mult decât o „joacă“. „Șahul“ Adalgizei Harabagiu nu-i doar un obiect metamorfozat la capătul unui exercițiu ludic, cum nici frumoasa compoziție grafică („Tools“) a lui Valentin Munteanu, sau frumoasa „taur-machineri“ imaginată din resturi de mecanisme auto de Norion Paicu, – ca să mă refer doar la câteva exemple. Există și în acest tip de exercițiu de stil, bazat pe un eșantion de materiale și juxtapuneri paradoxale de forme și esențe, o anumită vocație a capodoperei. „Joaca“ devine atunci serioasă, inteligența creativă sparge limitele propriilor convenții, pe care însăși regula jocului o impune, iar rezultatul poate fi, dacă vreiți, un Picasso. Sau un Dalí. Sau un Calder. Sau, mai demult, un Cellini ori un Arcimboldo. N-am descoperit noi, modernii (sau postmodernii sau neoavangardiștii sau...) această nevoie de a tulbura din când în când ordinea firească a lucrurilor. La urma urmei, multe din cele acceptate unanim astăzi ca normalități au debutat cândva ca năstrușnicii ale spiritului. Acesta, prin însăși natura sa, deține, în ipostaza lui creatoare, facultatea de a se manifesta și exprima intolerant față de poncifele propriului său timp. Pentru simplul motiv că spiritul are demnitatea și alura surprinzătoare a înaintemergătorului. Dar tocmai de aceea este nevoie de cultură și temeinică instrucție artistică; este nevoie și de didactică, și de pedagogia civilizației, pentru a deveni toleranți față de trecătoarele și uneori genialele „jocuri“, pe care omenirea și le îngăduie în vremurile de tatonare a căilor adevărate ce urmează să le străbată. Cu o singură condiție: să nu îngăduie creației să îmbrace hidoasa și înșelătoarea mască a ignoranței, imposturii, veleitarismului, exhibiționismului mimetic. Ultimele saloane ale Atelierului '35 par să neglijeze asemenea capcane, întinse de gestică contestărilor facile, înveșmântate, ce-i drept, în roba însăilărilor speculative ale unor justificări cu aparență de crezuri estetice.

Lumea literară

■ În zilele de 30-31 martie a.c. municipalitatea orașului Ploiești a organizat comemorarea poetului Nichita Stănescu, născut în urmă cu 62 de ani pe aceste meleaguri. S-a organizat o expoziție de carte, a avut loc un concert al grupului „Madrigal“, dirijat de maestrul Marin Constantin. Au participat scriitorii Laurențiu Ulici, Eugen Simion, Dan Cristea, Anghel Dumbrăveanu, Mihai Cimpoi, Grigore Vieru precum și creatorii „Mitului Nichita“ în Iugoslavia, Adam Puslojic, Branislav Milanovici și Srba Ignjatovici.

■ Tot cu acest prilej s-au acordat și trei premii următorilor scriitori: Dan Laurențiu, Valeriu Matei și Srba Ignjatovici.

■ Lansările de carte au devenit de la o vreme abundente. Se ivesc cu orice ocazie. Spre exemplu, la „Festivalul Internațional de Satiră și Umor“ de la Bistrița, nu mai puțin de șase cărți au fost prezentate în fața cititorilor. Iată-le: „Antologia epigramei politice“ (Gheorghe Zarafu), „Vitrina cu pășări

împăiate“ (Marius Tupan), „Obiceiuri de nuntă la Cangurii șchiopi“ (Cornel Udrea), „Versetele lui Dracula“ (Alexandru Olteanu), „Pomana porcului“ (Alex Misiuga) și „Cămașa de iarbă“ (Luca Onu).

■ Vatra pe acest an apare într-un nou format, dar cu aceiași colaboratori de marcă. Nu-i putem scăpa din vedere pe Mircea Zăciu, Mihai Ursachi, Paul Goma, Cornel Moraru, Al. Cistelean, Lucian Raicu, Gheorghe Grigurcu, Bujor Nedelcovici.

primim: Ne întoarcem la realismul socialist?

În avalanșa cărților de după explozia informațională, punctată și de o înflorire a editurilor, apariția unei cărți ca romanul „Strălucirea cristalului“ de Henri Zalis a trecut

neobservată. Apărută prin oculte mijloace la Editura „Odeon“, necenzurată de nimeni, s-a tipărit în peste 400 de pagini, cu literă mică, de la primele capitole făcându-l pe cititor să exclame, fără îndoială: „Oare ne-am întors la realismul socialist?“. Fiindcă autorul, reluând un text pare-se de prin anii '50, l-a mai coafat puțin și ni l-a prezentat ca „actual“.

Povestea care ne este prezentată seamănă leit cu alte zeci din anii obsedantelor decenii, în care munca abrutizantă este pusă ca „preocupare supremă“ a personajelor, nerealizarea în această direcție apărând ca o dramă, care-l duce pe eroul principal chiar în săloanele spitalului de psihiatrie. Așa se întâmplă și în noul învechitului roman al distinsului „critic literar“, unde niște doctori au „probleme“ cu niște pacienți „neînțeleși de cei din jur“, descoperitori ai unor „zăcăminte de mangan“, fapt neluat în seamă de superiori. O temă șablon, din care lipsește doar secretarul, de partid ca să fie aidoma atâtor altora din uitatele scrieri necitite din anii trecuți.

Oare de ce critica literară n-a scris un cuvânt despre acest „op“ al unui „reprezentant marcant“ al ei?

Irimie Străuț

Adolfo Bioy Casares

PARADIGMĂ

All for love, or the World well lost...*

John Dryden

Când am ajuns în piațeta ce dădea spre fluviu, în depărtare se auzi un vals autohton. Casa era veche, de lemn, înaltă, îngustă, poate puțin înclinată într-o parte, cu o cupolă conică, ascuțită, încă și mai înclinată, și cu o poartă de fier cu vitralii colorate ce reflectau trist lumina aceluși nesfârșit asfințit de octombrie. Casa era împrejmuțată de o grădiniță, aproape ascunsă de bălării și iederă. Pe grilaj era o plăcuță pe care am citit numele **Mon Souci**. Mai înăuntru, pe o bucătică dreptunghiulară de lemn bătută în perete, se afla altă inscripție, cu r-urile pe dos; **Atelier de călcat. La parter**. Mi se păru că, din desiușul grădinii, mă pândeau cineva, dar era vorba doar de unul din exemplarele acelea nesuferite de statui italienești din secolul al XIX-lea, un amoraș care râdea cu răutate, acoperit de crenguțe de liliac. Am intrat, am urcat la etaj.

Chiar domnișoara Eguren – o femeie în vârstă, subțire și îngrijită, cu o eșarfă de tul la gât – deschise ușa. Odaia... Adevărul e că sunt tare distrat și stau prost cu memoria, așa încât voi spune doar că odaia se întindea pe toată lungimea fațadei, și că mi-a lăsat o impresie plăcută de ordine, de mobilă de mahon, de parfum de liliac. Scoaserăm pe balcon balansoarul și un scaun. Băurăm niște răcoritoare; la răstimpuri, priveam piațeta în care dădeau trei străzi și, mai departe, debarcaderul, catargele, câte un velier, iar în fundal fluviul.

– Domnul scrie? – întrebă domnișoara Eguren. V-am chemat să vă spun o poveste. O poveste adevărată. Eu v-o povestesc, iar dumneavoastră, din câteva trăsături de condei, o scrieți pentru vreo revistă sau carte. Cum s-ar zice, eu vă dau textul și dumneavoastră, care sunteți poet, îl puneți pe muzică. Însă vă rog să nu faceți nici cea mai mică schimbare, pentru ca povestea să nu-și piardă din consistență. Mă înțelegeți? Mătușa Carmen, care v-a citit cartea, mă asigură că luați dragostea în serios.

– Ah – am făcut.

– De ce se rușinează de dragoste cei care scriu cărți? Ba o iau în răs, ba o ascund sub adevărate obscurități, care sincer vorbind n-au nici o legătură.

M-am împotrivit:

– **I promessi sposi, Paul et Virginie...**

– Sunt autori valoroși? – interesul ei dură atât cât formulă întrebarea. Dar o să recunoașteți că pentru omul normal nu dragostea contează. Contează banii, sportul. Femeia este altceva, firește, bărbații și femeile sunt diferiți. Pentru dumneavoastră contează vreo carte mai mult decât viața?

– Nu – am răspuns.

– Dragul meu domn, numai viața e miraculoasă. În orice legătură strânsă încapă întreaga viață. De pe balconul ăsta eu văd întreaga viață. Proștii cred că o bătrână, izolată în cămăruța ei, nu mai are nici o bucurie. Se înșeală. Observ, sunt martoră. Ah, de-aș putea fi pentru totdeauna!

Ca să-mi dovedească, poate, că nu-i scăpa nimic, adăugă:

– Acum se schimbă garda la comisariat.

Într-adevăr, la intrarea în comisariat, pe strada care înconjură piațeta pe partea dreaptă, s-a schimbat garda.

– Valsurile astea leșinate se aud de la călușei – continuă. Sunt acolo, pe terenul viran; proprietar e Américo ologul. Vedeți în dreapta copacul acela, araucaria? Casa cu pridvor de jur-împrejur e a familiei Varela. În față, în mijlocul piațetei, avem monumentul lui San Martin, înconjurat de patru bănci vopsite în verde, unde vin să stea îndrăgostiții, și în fund, dacă v-ajută vederea, o să zăriți platforma de la care pornesc scările de piatră. Câți prieteni le-au coborât, parc-a fost mai ieri, să găsească o barcă și să fugă în Uruguay!

Așteptă în tăcere până mi-am întors ochii către ea. Apoi începu:

– Episodul s-a petrecut în 1951: povestit cu măiestrie va ajunge la loc de cinste printre legendele neamului. Protagonistii s-au dovedit a fi adevărați eroi. Amândoi erau frumoși, foarte tineri, virtuoși și de condiție umilă. În acest ultim aspect, nu credeți, domnule, că a fost mâna Providenței, care i-a hărăzit să fie îndrăgiți de toată lumea? Angelica lucra la atelierul de jos. Ați fi luat-o drept prințesă printre fetele alea de rând și aiurite. Vă spun drept: era singura fată cuminte, singura frumoasă, singura tăcută. Și din ce familie provenea! Nu pot să nu mă îngrozesc, căci faptele sunt reale și adevărate, domnule, basmele cu zâne, unde mireasa era descoperită în casa cea mai sărăcăcioasă din tot satul de către prinț, în povestea de față un vânzător de pâine.

– Un vânzător de pâine? – am întrebat prosteste.

– Să vă explic. Mama Angelicăi era biata Margarita, cea care, știți dumneavoastră, a rămas paralizată în ultimii ani, și a fost sărmană cu duhul toată viața, fără să aibă minte mai mult ca o oaie. De câtă vreme ar fi murit, dacă n-ar fi fost Angelica, o fiică atât de bună, de devotată,

adevărat reazem pentru orice. Îi dădea mâncarea în gură, luați seama la ce vă spun, ca unui pui de porumbel!

Ar fi murit de inaniție biata Margarita, pe socoteala căreia s-au răspândit niște povești atât de groaznice că și se face părul măciucă. N-o să le auziți din gura mea! Vă voi spune în schimb spre cinstea ei, trei cuvinte adevărate: își adora fata. Cu bărbatul casei, tatăl vitreg al Angelicăi, începe partea tristă a poveștii, căci era un adevărat căpcăun, domnule dragă. Toți îl cunoșteau cu numele de Papy sau Negro Cafetón; era un paraguaian corpolent, oacheș de parcă l-ar fi pârilit flăcările iadului, de o violență și agilitate extraordinare, și care da totul peste cap. Pe lângă faptul că era patronul nu știu cărei herghelii de femei – nu-mi cereți vreo lămurire căci eu, la sportul ăsta, nu mă pricep – cumplitul tată vitreg cutreiera cele șapte mări de pe lume ca fochist pe vaporul Rio Diamante. Fata își alina durerile și-și ștergea lacrimile doar când Negro Cafetón pleca pe mare, dar acum data întoarcerii era implacabilă. Îl aștepta cu groază nu numai din pricina bătailor, ci și pentru că, prin amenințări și violențe, voia s-o mărite cu Luis Chico, om de paie pe care fochistul îl conducea cu mână de fier.

Credeți-mă, Papy era atotputernic. Avea la activ mii de încăierări, o groază de dușmani, fiindcă ticălosul își stârnea firea certăreață bând zdravăn. Atrase de asemenea precedente, autoritățile politice îl protejau, și namila de negru își deschidea drum în sindicatul local. Cum să înfrunți asemenea fanfaron? Dacă descoperia dragostea celor doi copii, l-ar fi jupuit de viu pe Ricardo și ar fi fost în stare, ticălosul, s-o necinstească pe fată chiar în fața sărmanei sale mame, țintuite la pat.

* Totul pentru iubire, sau de nu, lumea dispare

– Cine e Ricardo? – am întrebat-o.

– Un vânzător de pâine, iubitul Angelicăi. Băiat chipeș, era o plăcere să-l vezi cu coșul plin, îndeplinindu-și ca ceasul sarcina de a împărți pâinea în jurul pieței. Nu uita pe nimeni: nu-i vorba doar de cei din familia Varela, care erau platnici buni, ci și de cei de la comisariat, care nu i-au dat vreodată un ban, deși îi cereau turțițe cu zahăr ars pentru mate*, și de Americo ologul, care cumpăra de câțiva gologani. Bineînțeles, nimeni nu-i căuta pricină. Ricardo era un tânăr care-și dovedise în multe rânduri cinstea și cu curajul (repet vorbele rostite chiar sub acoperișul acesta, în zilele pline de speranță din septembrie, de către camarazii cu care punea la cale complotul), dar cine poate opri cu mâinile o locomotivă? Iar dacă-l înfrunta înarmat pe paraguaiian, cum avea să se sfârșească povestea? Angelica îi amintea mereu: „Vrem să ne căsătorim, nu să ne despartim. Te vreau alături de mine, nu printre zăbrele sau sub pământ“.

Înainte de a porni în ultima călătorie pe Rio Diamante, tatăl vitreg declară: „La întoarcere facem nunta“. Vă puteți închipui cum le-a căzut vestea bieților copii. Ricardo o aștepta pe Angelica în fiecare după – amiază și, când ea ieșea de la atelier, se îndreptau cu gravitate, ținându-se de braț, spre mijlocul pieței, și se așezau pe una din cele patru bănci din fața monumentului, închinat lui San Martin. Oricât de mult cercetau problema pe toate fețele, vedeți dumneavoastră, nu găseau nici o ieșire. Mai rămăsese puțin până la data fatală: tatăl vitreg avea să se întoarcă în prima noapte de la începutul lui octombrie. Nu vedeau nici o scăpare, dar aveau o singură certitudine în suflet: zi de zi se iubeau mai tare și aveau să evite în vreun fel căsătoria ei cu Luis Chico, căci puseseră bani de o parte să-și cumpere un revolver, dacă nu cumva vor hotărî să se otrăvească.

Viața e așa de complicată, încât dragostea lor, pe punctul de a avea un deznodământ tragic, nu era singurul lucru important care-i îngrijora pe copii în vremea aceea. Cum v-am spus, Ricardo făcea parte din complotul împotriva dictaturii. Nimeni nu bănuia că, împreună cu pâinile din coș, împărțea cu regularitate complotiștilor manifeste și ordine. Conducerea locală lucra pe ascuns în casa familiei Varela; căpeteniile adunate aici erau opoziționi notorii ai guvernului, cunoscuți de poliție, și pentru a se feri să fie arestați, compromițând astfel soarta complotului, în ultima etapă nu mai ieșeau nici măcar în grădină.

Era nevoie să fie înștiințați oamenii de legătură care, la rândul lor, aveau să transmită știrile celor din casa familiei Varela, și să facă să ajungă la Buenos Aires comunicările conducerii. Întrucât nu se putea încrede în telefoane, vânzătorul de pâine avea multe de făcut. Dar apoi a venit o perioadă de calm – perioadele de activitate intensă, când pregăteau revolta a cărei izbucnire fusese prevăzută pentru una sau mai multe săptămâni, urmate din senin de liniște, când totul, părea a fi uitat, erau ceva obișnuit pe timpurile acelea de restriște – și, cu toate că în casa familiei Varela căpeteniile erau gata de luptă, chiar și Ricardo își pierduse speranța în victoria lor.

Într-o seară, stăteau pe bancă, privind la întâmplare spre debarcader și spre fluviu; într-o străfulgerare, tinerii întrezăriră planul pe care-l aveau de urmat. Vorbiră cu proprietarul luntrei botezată Iepurele, un bargagi care trecuse puzderie de fugari pe malul celălalt. Îi mersese vestea că era spionul guvernului, dar pe atunci nimeni nu se îndoaia că pasagerii lui n-aveau să ajungă la destinație. Sincer vorbind, de n-ar fi fost în căldășie cu autoritățile, omul nu s-ar fi putut ocupa de atâta amar de ani cu transportul

salvator. Era de presupus că își cumpărase privilegiul de a scăpa nepedepsit, plătindu-și obolul din ce câștiga; să nu uităm că, dincolo de patimile cele mai josnice, pe vremea dictaturii spiritul comercial își spunea cuvântul. Proprietarul Iepurelui se înțelese cu Angelica și Ricardo să-i treacă în Uruguay în noaptea de întâi octombrie.

Îndrăgostiții noștri prevăzuseră totul. Margarita n-avea să rămână decât scurt timp singură și neajutorată, căci Negro Cafeton, deși era departe de Angelica în ce privește delicatețea gesturilor și a răsfățului, n-avea s-o lase să moară de foame și de sete. Ticălosul nutrea pentru tovarășa lui de viață o duioșie ciudată, rămășiță din vremurile de odinioară când își făcuseră de cap. Tinerii își asumară, plini de generozitate, riscurile planului. „Ar fi prea mare ghinionul“, s-or fi gândit, „ca tatăl vitreg să sosească înainte de plecarea noastră; să sosească și să ne caute imediat; să ne caute începând cu debarcaderul“.

Planul era gata, dar într-o clipă hazardul îl năru. Pe 27 septembrie, în cursul unei întâlniri întâmplătoare, proprietarul Iepurelui îl înștiință pe Ricardo că nu-i va putea trece pe malul celălalt fiindcă trebuia să-și vopsească barca neapărat. Cu disperare în suflet, băiatul termină de împărțit pâinea, ducându-se la prăvălia lui Veyga, unul din oamenii de legătură ai complotiștilor. Acesta îi spuse că data revoltei

Continuare în pagina 22

roza vânturilor

KARL VENNBERG (Suedia)

Lacomul

Mi-e inima infinit mai lacomă decât a ta.

Nu împart, cu nimeni, nici măcar teama.

Până și-n revărsatul zorilor, abandonatul refuză moartea s-o împartă cu cineva.

Ca o buimăceală peste noi se îngrămădesc miliarde de ani.

Dar în fântânile secate ale propriei mele vieți inima-mi cerșește secunde ce parc-ar fi picuri de apă.

În românește de Petre Stoica

Scriitori pe mapamond

● Antoine Berman, *Pour une critique des traductions, John Donne*. A. Berman, a cărui „L'épreuve de l'étranger“, publicată în 1984, a devenit și a rămas o lucrare de referință pentru traducători, ca și pentru toți cei care reflectează asupra traducerilor, n-a avut timp să-și definitiveze cartea care urma să-i apară. Isabelle Berman și-a asumat responsabilitatea de a publica manuscrisul, așa cum explică într-o notă preliminară: „Antoine Berman a murit la 49 de ani, în 1991. Timp de trei luni, în care s-a luptat cu boala, a scris zi și noapte, fără odihnă. Scris pe caietele școlărești, cu un scris fin și precis..., concentrat la maximum. La spital, nu dormea și își transformase patul într-o suprafață acoperită cu cărți și hârtii“. „Pour une critique des traductions“ este o carte plină de viață și generozitate. Reflecțiile teoretice și analizele critice se îmbină foarte firesc cu date biografice. Chiar autorul, în prefață, mărturisește că nevoia de a scrie o „sinteză“ a muncii sale de până atunci s-a convertit în „dorința de a o transforma într-o carte“. Cartea lui Berman, așa cum arată și titlul, este mai mult consacrată criticii traducerii decât traducerii în sine. El consideră că ceea ce lipsește criticii traducerilor, ca și „traducerilor propriu-zise“, este „un statut simbolic sigur... în lipsa căruia nici o practică discursivă nu are, literalmente, dreptul de a fi citată“. Critica traducerilor trebuie dotată, spune autorul, cu o „formă“ și o metodologie proprii. Ceea ce propune Berman este marcarea limpede a etapelor: analiza textului tradus, analiza proiectului traducătorului, confruntarea traducerii cu textul, compararea, eventual, între diverse traduceri ale aceluiași text. Berman pledează pentru „teorie“ și se referă la hermeneutică, citându-l pe Ricoeur, la critica receptării și la analiza orizontului de așteptare, citându-l pe Jauss. O mare atenție acordă autorul „subiectului traducător“, proiectului propus de aceasta; „traducerea trebuie citită pornind de la proiectul său, dar acest proiect nu ne este accesibil decât

pornind de la traducere – acesta este cercul absolut care închide actul traducerii“. Acest „cerc“ despre care vorbește Berman este analog cu cel cu care se confruntă, în general, scriitorul în raport cu critica.

● Pierre Dumayet, *Le parloir*. În acest roman, scriitorul pare a fi împrumutat ceva din tehnicile meseriei sale de autor pentru televiziune, folosind o adevărată „scriere cinematografică“. Discursul este decupat în scene scurte, unde descrierile decorurilor sau personajelor aproape lipsesc, dialogul fiind dominant. O anumită dimensiune a imaginii absentează și lectorul este nevoit s-o reconstituie. Construcția cărții, „montajul“ său, este abrupt. Ca în tehnica cinematografică, autorul este laconic, sare planurile inutile și face economie de cuvinte. Totul se desfășoară într-un univers în care problema timpului este eludată. Nu se știe niciodată foarte bine ce durată separă scenele la care asistăm: ce oră, ce zi? Se înțelege, se ghicește că timpul curge, dar nu i se dă acea dimensiunea măsurabilă cu care suntem învățați. Relațiile dintre personaje conservă și ele un caracter enigmatic. Se descoperă foarte încet care cine este, cine la cine se raportează. Și totuși, când închizi cartea totul este suficient de convingător, lăsând impresia că nu ni s-a spus totul, că n-am înțeles totul pentru că fiecare își păstrează secretele. „Le parloir“ nu este, propriu-zis, o poveste. Este numai o conversație, despre un prieten dispărut, între oameni care constituie un mic grup de 7–8 persoane, aparținând aceluiași mediu social (și cvasifamilial). Impresia cea mai puternică ce se degajă la sfârșitul cărții este cea de nevoie de reflecție asupra frustrării produse de lipsa comunicării. La sfârșit de secol XX, mitul comunicării obligatorii sufocă mesajul, avalanșa produselor de consum stinge dorința, amestecul individual într-o gloată incertă anulează personalitatea. Fiecare fuge după propria identitate ca un câine după propria coadă.

Marka Dona

* Ceai tradițional latino – american, băut mai ales în zona Rio de la Plata.

fuse avansată; că sosiseră ordine de la Buenos Aires să fie pregătiți să iasă în stradă dintr-o clipă într-alta; că a doua zi, când se va duce cu pâinea, să le dea de veste căpeteniilor din casa familiei Varela, dar să n-o facă în afara orelor obișnuite, pentru a nu atrage atenția celor de la comisariat, care de bună seamă stăteau la pândă, știind că se puneau ceva la cale; să treacă înainte pe la Americo ologul, pentru a-l ruga să pună la răstimpuri **Marșul lui San Lorenzo**, care însemna pentru complotiști primejdie și acțiune neîntârziată.

Întâmplarea a făcut ca Ricardo să nu-l găsească pe olog la locul său obișnuit. Ca totdeauna, la ieșirea de la atelier o așteptă pe Angelica. Eu i-am văzut: bieții copii, se îndreptară încetșor spre banca unde stătuseră de vorbă de atâtea ori. Erau patrioți, așa încât iminența revoltei – fiți sigur, domnule – îi bucură. Însă gândul că erau siliți să renunțe la planul de a fugi, să țină iar piept tatălui vitreg, fără să le mai fi rămas altă scăpare decât să moară amândoi, îi aduse în pragul deznădejdi! O pornire, o tresărire fugară de speranță sau disperare, cine mai poate ști, îi aduse la malul apei. Acolo, lângă scară, îl găsiră pe barcagiu. Angelica îl dojeni cu asprime că nu se ținuse de cuvânt, Ricardo îl rugă fierbinte și, în cele din urmă, omul îi năuci cu propunerea să-i treacă imediat în Uruguay. Era atunci ori niciodată, fiindcă a doua zi luntrea avea să fie trasă pe uscat și nu va putea fi iar folosită decât după ce va fi sosit temutul tată vitreg. Tinerii cerură un scurt răgaz să se sfătuiască. Se îndreptară spre bancă, unde se opriră. Ce n-ați da, dragă domnule, să știți ce cuvinte schimbă curajoasa pereche? Poate n-o să le afle nimeni. Dar hotărârea le-a fost nestrămutată. Eu sunt în măsură să vorbesc, căci ieșind să iau aer aici, pe balcon, am fost martora primejdiilor pe care s-au încumetat să le înfrunte cei doi. Ce vini grele și-au atras asupra!

În seara următoare, polițiștii împresurară casa familiei Varela. Cu capul sus, complotiștii au trecut printre două rânduri de tâlhari în uniformă, fiind duși la comisariat. Americo ologul nu puse **Marșul lui San Lorenzo**; dar, din ordinul comisariatului, care trimise la călușei un om de al lui înarmat cu un Mauser, muzica ne asurzi ceasuri în șir. În zori a amuțit. Să nu credeți că ne-am simțit ușurați. A fost îngrozitor, căci am auzit atunci urletele nefericiților pe care-i torturau la comisariat. Oamenii noștri cei mai destoinici! Și pe bietul olog îl schingiuiră, pentru că bănuiră că a făcut să înceteze muzica intenționat, ca să aflăm cu toții ce se întâmpla.

Nenorocirile nu s-au oprit aici. În dimineața zilei de întâi octombrie, pe strada asta trecu o înmormântare. Margarita fusese atât de slăbită că n-a mai avut puterea să reziste și, părăsită, în câteva zile muri de foame și de sete! Mi s-a povestit că, la sosire, fochistul s-a prăbușit gemând peste mormântul nevestei și a jurat să-i spintece cu mâinile lui pe copii, chiar de-ar trebui să-i caute pe malul celălalt; amenințări de bețivan care, venind de la el, trebuiau luate ca atare.

Vă rog să meditați o clipă, dragul meu, la aspectul sublim al acestei istorii. Dumnea-voastră, care ați citit atât de mult, ați mai întâlnit vre o poveste de dragoste mai desăvârșită? Imaginați-vă acești doi tineri, aproape niște copii, stând nu departe de statuia ilustrului erou al patriei, chibzuind între ei cum să iasă dintr-o dilemă copleșitoare. Pe un taler al balanței stă viața unei mame adorate, dragostea de patrie și lealitatea față de camarazii cu care împărțeau același crez; pe celălalt, iubirea din inimile lor. Ricardo și Angelica nu șovăiră.

Gustav Meyrink

Îngerul la fereastră Occidentului

Mi-am petrecut deci ziua examinând documentele lăsate de vărul meu și am conchis că era inutil să sper că voi reuși să ordonez într-un ansamblu coerent acele frânturi de studii și note vechi: nu se mai poate clădi nimic pe aceste ruine! „Citește sau arde“, îmi șoptește neîncetat o voce interioară. „Tărăna să se întoarcă în țărăna!“

În fond, ce mă privește pe mine această poveste despre un anume John Dee, baronet de Gladhill? Poate faptul că era un bătrân englez predispus la spleen și, conform tuturor aparențelor, un strămoș al mamei?

Și totuși, nu mă puteam hotărî să dau naibii acest talmeș-balmeș. Uneori, lucrurile au asupra noastră mai multă putere decât avem noi asupra lucrurilor: ele întind celor vii un fel de capcane, trecând drept monștri. Nu, nu mă pot hotărî să întrerup o lectură care, pe măsură ce trec orele, n-aș ști să spun de ce, mă captivează tot mai mult. Din miezul acestui haos fragmentar se ivește o formă crepusculară, frumoasă și tristă: aceea a unui spirit superior. A unui om cumplit de rățacit, care a strălucit în dimineața vieții lui, pentru a vedea apoi cum se adună norii peste anii maturității: urmărit, batjocorit, crucificat, înviorat cu fiere și oțet; un om abia scăpat de infern, și totuși un ales care, la urma urmelor, a fost răpit din înaltele sfere ale cerului, pentru că era un suflet nobil, un „știutor“ îndrăzneț, un spirit arzător.

Nu, povestea lui John Dee, descendent al uneia dintre cele mai vechi familii din Insulă, trăgându-se din vechii prinți și conți de Wales, strămoșul meu pe linie maternă – povestea lui John Dee nu trebuie să se cufunde în uitare.

Dar nu pot scrie cum aș vrea ceea ce văd în ea. Îmi lipsesc aproape toate condițiile prealabile: posibilitatea unui studiu personal și eminentele cunoștințe ale vărului meu, într-un domeniu pe care unii îl califică drept „ocult“ și

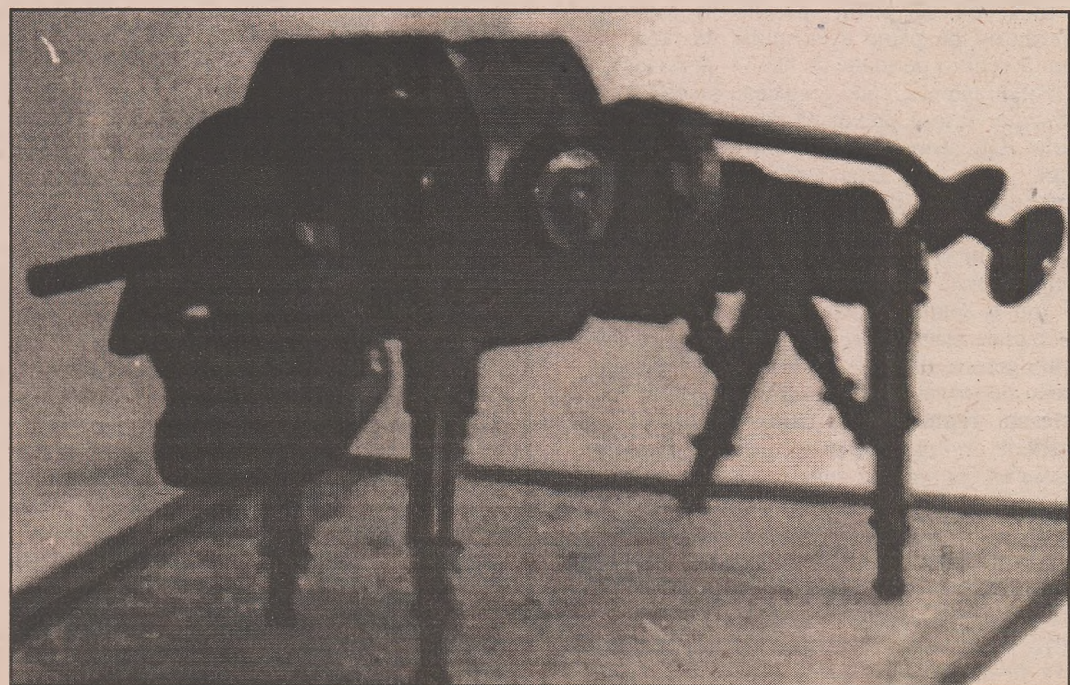
de care unele persoane cred că se pot debarasa mascându-l cu termenul de „parapsihologie“. Îmi lipsesc, în această chestiune, experiența și criteriile. Nu pot face altceva mai bine decât să încerc, cu multă grijă, să aduc ordine și un plan rațional acestui imbrolio de vestigii: „Să conserv și să transmit“, după cum spunea vărul meu, John Roger.

Desigur, aceasta nu înseamnă să nu dispui decât de un mozaic fragil. Dar un ciob dintr-o ruină nu este adesea mai emoționant decât o casă cochetă? Enigmatic acest surâs în colțurile unei guri, care contrazice profunda melancolie de la baza nasului; enigmatică această privire fixă sub o frunte absentă; enigmatică această izbucnire de proștepe, dintr-o dată trandafirică, pe un fond care se dezagregă. Enigmatic, enigmatic...

M-ar costa poate săptămâni dacă nu chiar luni întregi de muncă istovitoare pentru a descurca – prima etapă, indispensabilă – acest ghem deja putrezit pe jumătate. Ezit: s-o fac? Dacă aș avea un dram de certitudine, dacă un invizibil sfătuitor lăuntric mi-ar sufla această hotărâre, aș lăsa, cu toată lipsa de respect, să se aleagă praful de acest bazar, „pentru a face plăcerea bunului Dumnezeu“.

Îmi impune din ce în ce mai mult respect gândirea baronului Michel Arangelovitch Stroganof, care e pe moarte și nu mai poate fuma – poate pentru că bunul Dumnezeu are scrupule când un om îl înconjoară cu atâta atenție.

Și astăzi, încă, visul granatului. S-a întâmplat la fel ca în noaptea precedentă, dar senzația de frig cauzată de coborârea cristalului până la capul meu dublu nu-mi mai producea durere și de aceea nu m-am trezit. Poate pentru că granatul luase definitiv în stăpânire bolta mea craniană? Nu știu. El este încă; în clipa când raza luminoasă a luminat laolaltă cele două chipuri ale capului meu, am văzut că eram singura făptură cu două capete, și totuși eram un

Scriitori cu cheie

Romanul cu miză esoterică se ține bine în secolul al XX-lea. Putem bănuși de ce: Romanul este preferat de contemporani. Dacă esoterismul este o aventură a spiritului pentru spirit, de ce nu s-ar scrie povestiri despre această cunoaștere-desfătare a Absolutului? Nu este vorba de a descrie o inițiere, ci de a iniția descriind. Romanul cu miză esoterică din secolul al XX-lea nu mai este o căutare (ca Lâna de Aur sau Graalul) sau o inițiere (ca la Rabelais), ci este mai degrabă un mijloc de a ajunge la propria împlinire, la un **attainment**, cum ar spune Crowley: un mijloc de a te realiza pe plan spiritual, prin personaje și aventuri, grație unei scrieri. Misterele antichității teatralizau și ele și permiteau descoperirea absolutului prin reprezentații dramatice și prin spaimă.

Un francez: **Antonin Artaud** (1896 – 1948). Da, Artaud aparține esoterismului. Nu prin ideologie, prin intermediul catehismelor, ci prin experiențe. Nici pentru că l-a citit pe Guénon începând din 1937 sau pentru că a scris profeții bazate pe Tarot, **Noi revelații ale ființei** (1937). Ci pentru că a suferit, a cunoscut, a căutat, a iubit, s-a îndoit, a știut. A fost nebulă, canceros, actor, autor, a trăit tot ceea ce este inerent condiției umane, în mod autentic.

Un german: **Gustav Meyrink** (1868 – 1932). A fost bancher la Praga până în 1902; Praga, orașul alchimistilor. În anul următor, a publicat **Noaptea Walpurgiei**, iar în 1915,

Golem. Cititorul pătrunde în Kabbală. În anul următor, a prezentat **Chipul verde**, apoi **Îngerul la fereastra Occidentului**: magul Dee era prezent. În **Dominicanul alb** el scrie următoarele: „Știu astăzi că sufletul omenesc este atotștiutor și atotputernic încă de la începuturi și că omul nu poate face pentru el decât un singur lucru: să elimine toate obstacolele care-l împiedică să se dezvolte“. Meyrink reușește prin scris să aducă această sfidare limitelor.

Un irlandez: **William Butler Yeats** (1865 – 1939). I se decernează premiul Nobel în 1923. Dar reperul pentru esoterism este mai degrabă intrarea sa în **Golden Dawn**. S-a interesat de ocultism de la vârsta de douăzeci și unu de ani. Văzând că soția sa practica scrierea automată, a scris **A Vision** (1925, trad. fr. 1979). Printre romanele sale esoterice, este demn de reținut **The Winding Stair** (1929, reeditare în 1933).

Dar unde-l putem plasa pe T. Lopsang Rampa? Ultimele succese ale romanelor sale, începând cu **Al treilea ochi**, în 1955, arată că ele răspundeau unei așteptări a publicului. Ziariștii au dezvăluit că Rampa se numește în realitate C.H.Hoskin, dar cu câtă măiestrie evocă el Tibetul, lama, inițierile sale..., cel puțin în primele cărți!

(Fragmente preluate din Pierre A. Riffard – Esoterismul, în curs de apariție la Editura Nemira)

Antonin Artaud

Noi revelații ale ființei

Focul în apă,
aerul în pământ,
Apa în aer
și pământul în mare,
Ei nu sunt încă destul de nebuni,
nu sunt încă destul de porniți unii
împotriva celorlalți și cu atât mai
furioși, cu atât mai turbați cu cât
sunt mai apropiați și mai familiari.
Acolo unde Mama își mănâncă fiii,
Puterea mănâncă Puterea:
fără război nu există stabilitate.

Spun ceea ce am văzut și ceea ce cred;
și celui ce va spune că n-am văzut ceea ce
am văzut îi sparg capul chiar acum.

Căci eu sunt o Brută neiertătoare și așa
va fi până ce timpul nu va mai fi Timp.

Atât Cerul cât și Infernul, dacă există,
sunt neputincioase împotriva acestei
brutalități pe care mi-au impus-o, poate ca
să-i slujesc..., cine știe?

În orice caz, au făcut-o ca să mă
sfârtece.

Ceea ce este văd cu certitudine. Ceea
ce nu este voi face dacă trebuie.

Cu mult timp în urmă, am simțit Vidul,
dar de atunci am refuzat să mă arunc în
Vid.

Am fost laș precum tot ceea ce văd.
Am crezut că refuzam lumea aceasta,
dar acum știu că refuzam Vidul.

Căci știu că această lume nu este și știu
cum nu este.

Ceea ce m-a făcut să sufăr până acum a
fost faptul de a fi refuzat Vidul.

Vidul care era deja în mine.
Știu că s-a vrut să fiu luminat prin Vid și
eu am refuzat să mă las luminat.

Dacă s-a făcut din mine un rug, scopul a
fost să fiu vindecat de faptul de a fi pe lume.
Și lumea mi-a răpit totul.

Am luptat pentru a încerca să exist,
pentru a încerca să consimt la formele (la
toate formele) a căror delirantă iluzie de a fi
pe lume a înveșmântat realitatea.

altul; m-am văzut, era cazul să rostesc „Ianus“, mișcând cele două buze ale unuia din chipuri, în timp ce celălalt rămânea imobil. Și mutul acesta era incontestabil „eu“. „Celălalt“ făcea mari și zadarnice eforturi să emită un sunet, zbătându-se să iasă dintr-un somn profund și să rostască un cuvânt.

În sfârșit, buzele au conturat o răsuflare și au degajat această frază ce mi se adresa:

„Nu porunci! Nu te socoti capabil! Acolo unde rațiunea face ordine, ea provoacă o inversiune a cauzelor prime și pregătește distrugerea.

Tește, lăsându-te călăuzit de mâna ta, și nu raze ravagii. Citește, lăsându-te călăuzit de mine...“

Am simțit până la martirizare, în „celălalt“ cap al meu, efectul acestor cuvinte, fapt care, după toate aparențele, m-a trezit.

Stranie starea mea de spirit! Ce se va întâmpla? Se eliberează oare un spectru în mine? Un miraj născut din vis se împletește cu viața mea? Sunt oare obiectul unei dublări de conștiință și voi ajunge un „țicnit“? Dimpotrivă, mă bucur de o sănătate excelentă, sunt lucid, nu am nici o tendință de a mă simți „dublu“ și cu atât mai puțin nu mă simt constrâns, de nici o parte, să gândesc sau să acționez. Sunt stăpân absolut pe emoțiile mele, pe intențiile mele: sunt liber!...

Încă o frântură de amintire din cavalcadele mele pe genunchii bunicului iese la suprafață; el îmi spunea că geniul nostru tutelar este mut, dar că într-o bună zi el va vorbi. Atunci se vor sfârși zilele sângelui: coroana nu va mai plana deasupra capului său, ci va străluci pe Fruntea sa Dublă.

„Ianus“ începe să vorbească? Este sfârșitul Zilelor Sângelui? Sunt eu ultimul descendent al lui Hoël Dhats?... Nu contează, cuvintele împărite în memoria mea au un sens clar: „Citește, lăsându-te călăuzit de mine!“ Și: „Rațiunea provoacă o inversiune a cauzelor prime“... Fie, mă voi supune poruncii date; dar nu, aceasta nu e o poruncă și de altminteri aș

refuza să mi se comande; este un sfat, da, da, un sfat – un simplu sfat! Și de ce nu l-aș urma? Deci nu voi clasa nimic. Voi transcrie la întâmplare ce va apuca mâna mea.

Iau, fără să mă uit, o hârtie din grămadă; recunosc scrisul colțuros al vărului meu, John Roger, și citesc: «Totul s-a sfârșit de mult. Au murit de mult oamenii care apar în aceste documente biografice, cu pozele lor nemăsurate și cu patimile lor; în țărâna lor îndrăznesc acum să scormonesc eu, John Roger; așa au procedat și ei față de alți oameni care au dispărut înaintea lor, cum au dispărut și pentru mine, pângăritorul de azi al cenușii lor».

Ce înseamnă mort? Ce înseamnă trecut? Ceea ce a gândit, a acționat odinioară, este și astăzi acțiune și gândire: tot ceea ce are putere este viu. Desigur, nu am găsit, noi toți, ceea ce am căutat: adevărata cheie a comorii de viață; cheia misterioasă a oricărei căutări este îndeajuns pentru a glorifica sensul și opera unei vieți întregi. Cine a văzut deasupra lui coroana de granat? Noi, descoperitorii, ce am găsit? Nimic altceva decât nefericirea de neconceput și viziunea morții, despre care se spune totuși că trebuie învinsă! Dar cheia se cuvine să stea în abisul apelor tumultuoase. Cine nu se aruncă el însuși în ele n-o va obține. Ultima Zi a Sângelui n-a constituit obiectul unui oracol pentru seminția noastră? Nici unul din noi nu a văzut această ultimă zi. Să ne felicităm pentru asta? Și să ne acuzăm, fără îndoială.

Personajul cu două capete nu mi s-a arătat, în ciuda tuturor invocațiilor mele. Nu am văzut granatul. Așa trebuie să fie: cel căruia diavolul nu-i întoarce cu violență capul, acela se va îndrepta, fără să se poată opune, spre tărâmul morților, și nu va vedea niciodată răsărit lumina. Dar căruia dintre noi, cei din sângele lui John Dee, i-a vorbit Baphometul?

Versiunea românească a textelor:
Sanda Aronescu

1) Convingător ca de obicei, Mircea Dinescu explică supușilor săi (Petre Stoica-Perestroica, Marian Papahagi și o doamnă care nu-și arată cu nici un chip fața) că a fost primul președinte post-decembrist.

2) „Adio, Europa“ (1993) pare să spună, privind înainte cu mânie, I.D. Sârbu, colegilor de întuneric Ion Caraion și Mihail Crama.

3) Ileana Vulpescu, absentă de la adunările scriitorilor, se simte minunată în pacea vârstei a treia: Ernest Verzea și Pan Vizirescu.

4) Emil Botta pe când recita din Mihai Eminescu și Geo Dumitrescu.

5) Ioan Alexandru ignoră „Vămile pustiei“ (1969) pentru a-și impune „Viața deocamdată“ (1965).

